

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Natálie Vrbatová

Význam času při rozhodování ve věcech péče soudu o nezletilé

Diplomová práce

Olomouc 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Význam času při rozhodování ve věcech péče soudu o nezletilé“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci 3. 2. 2021

.....

Natálie Vrbatová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce JUDr. Renátě Šínové, Ph. D., za její cenné rady a připomínky, za její čas a profesionální přístup nejenom při psaní diplomové práce, ale i po celou dobu studia.

Obsah

Čestné prohlášení.....	2
Poděkování	3
1. Úvod.....	5
2. Jaký má význam zásada rychlosti ve věcech péče soudu o nezletilé	8
3. Průtahy v řízení ze strany soudu.....	12
3.1. Nesprávné uvážení soudu	12
3.2. Přenesení příslušnosti	14
3.3. Přetíženost soudů.....	16
3.4. Úkony soudů.....	19
4. Průtahy v řízení ze strany účastníků.....	23
4.1. Usilování o naplnění svých zájmů.....	23
4.2. Změna bydliště dítěte.....	26
4.3. Dokazování	28
5. Závěr.....	35
6. Seznam použitých zdrojů	39
6.1. Komentářová literatura.....	39
6.2. Monografie	39
6.3. Odborné články	39
6.4. Právní předpisy	40
6.5. Judikatura.....	40
6.6. Legislativní dokumenty.....	41
6.7. Internetové zdroje.....	41
6.8. Ostatní zdroje	41
7. Shrnutí (abstrakt) práce.....	42
8. Seznam klíčových slov (Keywords)	43

1. Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila „Význam času při rozhodování ve věcech péče soudu o nezletilé“ a to z toho důvodu, že zásadu rychlosti soudního řízení považuji za velmi důležitou a myslím si, že obzvláště pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé by na ni měl být kladen velký důraz. Chtěla bych upozornit na to, jakou roli pro nezletilé může mít délka trvání soudního řízení a jaké mohou být případné důsledky průtahů v těchto řízeních. Proto bych ve své práci chtěla shrnout faktory, které mohou délku řízení ovlivnit, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu. Téma jsem si vybrala také proto, že se jedná o provázání rodinného práva a civilního procesu, kde mám za to, že témata, která se týkají spojení těchto odvětví, budou vždy aktuální, a to jak pro odbornou, tak i laickou veřejnost. Z mého pohledu se jedná o problematiku, se kterou se ve svém životě setká nemalé množství lidí. A pokud ne přímo z vlastní zkušenosti, s velkou pravděpodobností se dotkne někoho v našem okolí. Mám tedy za to, že se jedná nejenom o téma praktické, ale s ohledem na vysokou rozvodovost párů s nezletilými dětmi také téma aktuální. A to i za situace, kdy řízení ve věcech péče soudu o nezletilé nejsou zahájena jen z důvodu rozpadu manželství a následného řešení péče a výživy nezletilého dítěte.

Ve vhodnosti výběru tématu práce mě také utvrdila zkušenost jednoho člena mé rodiny, díky které jsem na vlastní kůži poznala, jaký význam má délka řízení týkající se nezletilých. Jednalo se o rozvod rodičů s nezletilým dítětem. Protože se rodiče nedokázali dohodnout ani na výběru mateřské školy pro nezletilého, byla matka situací donucena k podání návrhu na nahrazení souhlasu otce ze strany soudu, jelikož výběr vzdělávacího zařízení podléhá souhlasu obou rodičů. Už jenom od doby podání návrhu do nařízení jednání ve věci uběhla řada týdnů, protože byl návrh podán zrovna v době, kdy byla kapacita soudu značně přetížena. I z tohoto důvodu nezletilý do mateřské školy nemohl nastoupit už v září stejně jako jeho vrstevníci. Následovalo jednání ve věci, kde soud nakonec souhlas otce nahradil. Soud však daný rozsudek doručil až poslední den možné lhůty, tedy až po celých třiceti dnech. I když otec ihned po skončení jednání matce avizoval, že odvolání proti rozhodnutí podávat nebude, odvolání nakonec podal a to možná „jako schválnost“ až poslední den možné lhůty. Za této situace nezletilý stále nemohl navštěvovat mateřskou školu a matka tak musela zajistit hlídání pro nezletilého, aby mohla chodit do práce. Než byla věc rozhodnuta v odvolacím řízení, uběhly více než dva měsíce. Tato nastalá situace nepředstavovala nejlepší zájem nezletilého, který v důsledku (nejenom) průtahů v řízení nemohl navštěvovat mateřskou školu po dobu více než čtvrt roku, ačkoli by to pro něj z hlediska sociálního začlenění do kolektivu bylo vhodné. Do mateřské školy tak nastoupil až mnohem později než všechny ostatní děti, které byly nejenom na režim, ale i na sebe samé již zvyklé. Zároveň během toho, co do mateřské školy chodit nemohl, musel být přes den v kontaktu

s jinými lidmi než s matkou, která musela ukončit rodičovskou dovolenou a vrátit se do zaměstnání.

Jako základní cíl práce si stanovuji analýzu důsledků rychlého rozhodnutí nepodloženého řádným zjištěním skutkového stavu v této věci versus zhodnocení důsledků rozhodnutí podloženého řádným skutkovým zjištěním vydaného v době, kdy se však již stav dítěte stabilizoval natolik, že rozhodnutí byt' odpovídající poměrům dítěte, pro něj nyní bude představovat významnou změnu. Z hlediska metodologického jde o empiricky založenou práci, neboť zkoumaný jev je třeba posuzovat s přihlédnutím k vybraným konkrétním případům.

Moje výzkumné otázky zní následovně: „Jaký má význam dodržení zásady rychlosti v řízení? Jaké mohou být důsledky průtahů řízení? Platí, že je lepší rychlejší, ale horší rozhodnutí, nebo je pro úpravu poměrů dítěte vhodnější vyčkat správného rozhodnutí, byt' to bude trvat delší dobu a dítě tak bude v nejistotě?“

Práce je kromě úvodu a závěru rozdělena na tři hlavní kapitoly. První kapitola se zabývá významem zásady rychlosti řízení a shrnuje, proč je její dodržení důležité a co naopak může způsobit, pokud dodržena nebude. Další kapitola je pojmenována „Průtahy řízení ze strany soudu“ a obsahuje čtyři podkapitoly, ve kterých se zabývám konkrétními problémy, které způsobují průtahy v řízení. Jedná se nejenom o průtahy, za které je odpovědný soud, resp. jednotliví soudci svým vlastním přičiněním, ale i takové průtahy, které jsou způsobeny nastaveným systémem soudnictví. Třetí kapitola se zaměřuje na průtahy, které způsobují účastníci řízení, ať už tím, že jsou nečinní tam, kde je potřeba jejich vzájemné součinnosti, ale také tím, že jsou naopak aktivní natolik, že už se jedná o obstrukční jednání. Tato kapitola je rozdělena do třech podkapitol, kde jsou zároveň, kromě výše uvedeného, nastíněna specifika řízení ve věcech péče soudu o nezletilé z hlediska dokazování.

Co se týká současného stavu této problematiky a dostupné literatury k ní, nenajdeme publikaci, která by se uceleně a souhrnně zabývala výlučně tímto tématem. Většina publikací zabývajících se řízením ve věcech péče soudu o nezletilé se však tématu času dotýká a zdůrazňuje potřebu rychlosti v řízení. To mimo jiné stanovují jak vnitrostátní právní předpisy, tak i řada předpisů mezinárodních. Lze však čerpat nejenom z těchto publikací, kde je význam času zmíněn prostřednictvím potřeby dodržení zásady rychlosti, ale také z nemalého množství odborných článků. Ty se významem času sice primárně nezabývají, nicméně vždy se však tato problematika sekundárně projeví jako důsledek určitého problému, na který je odborný článek zaměřen. V tomto ohledu by tak bylo vhodné, aby byla věnována větší a hlavně ucelenější pozornost na problematiku délky řízení. V procesních právních předpisech soukromého práva nejsou pro soudy stanoveny přímé sankce za opožděně vydané rozhodnutí, to ale neznamená, že bychom

měli tuto problematiku podceňovat a brát ji neméně vážně. Tím spíš v situaci, kdy je pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé explicitně vyjádřena povinnost soudu rozhodovat s největším urychlením. Jak zmíním ve své práci, v některých případech však není patřičné, aby vina byla přičítána jenom soudci, respektive aby byla ukládána na bedra soudu.

Ve své práci tedy vycházím z monografií zabývajících se řízením ve věcech péče soudu o nezletilé, dokazováním či chodem soudnictví, z komentářové literatury k právním předpisům, soudních rozhodnutí a samozřejmě nemůžu opomenout samotné právní předpisy. Jedná se především o zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních ve znění pozdějších předpisů, kde čerpám zejména z obecné části a z ustanovení § 466 a následující, která se týkají konkrétně řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Dále se jedná o zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů, konkrétněji část třetí zabývající se průběhem řízení v prvním stupni a dokazováním. V zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů, čerpám především z části druhé týkající se rodinného práva. Značná část práce je založena na poznacích, které jsem získala z článků nacházejících se v odborných časopisech, které mají nejenom právní charakter, ale i charakter psychologický, který je třeba v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé také zohlednit.

Práce je zpracována s ohledem na stav právní úpravy ke dni 3. února 2021.

2. Jaký má význam zásada rychlosti ve věcech péče soudu o nezletilé

Přestože je ve většině případů řízení ve věcech péče soudu o nezletilé zahájeno kvůli konfliktu mezi rodiči, jeho účastníkem se pak stává nezletilé dítě, které k vedení řízení zpravidla nijak a ničím nepřispělo. Rozhoduje se o jeho významných životních otázkách a přitom nemůže zásadně ovlivnit průběh a délku soudního řízení.¹ Nejenom proto by měl být kladen velký důraz na dodržení zásady rychlosti, aby se nezletilí nemuseli potýkat s delším řízením, než je potřeba. V řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé se soud musí řídit stěžejní zásadou, a sice nejlepším zájmem dítěte. Z této zásady pak vyplývá povinnost dítě co v největší míře chránit. Primárním smyslem řízení tak naopak není ochrana rodičů, neboť ti mohou svá práva chránit sami, kdykoli svým návrhem na zahájení řízení. Mají k dispozici celou řadu procesních prostředků na ochranu svých práv.²

Ať už se jedná o jakýkoli typ řízení, každý má právo na to, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů.³ V řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé je však rychlosti řízení přikládána značná priorita a hraje důležitou roli. Jedná se o specifickou oblast, kde plynutí času může mít fatální následky, které se již nedají vrátit zpět.⁴ Pokud v určitých situacích soud rozhodne opožděně, může dané rozhodnutí fakticky postrádat smysl. Důkazem toho může být následující rozhodnutí Okresního soudu v Kroměříži, sp. zn. 0 Nc 11255/2015. Jednalo se o případ, ve kterém se rodiče nezletilých dvojčat nemohli dohodnout na tom, do jaké školky děti nastoupí. Otec nezletilých proto podal návrh k soudu, aby soud nahradil souhlas matky a dvojčata mohla nastoupit do školky, kterou vybral právě on. Řízení ale trvalo tak dlouhou dobu, že než soud stihl ve věci meritorně rozhodnout, dvojčata už mezitím nastoupila na základní školu. Za této situace vzal otec svůj návrh zpět, protože pokračování v řízení by již bylo bezpředmětné.⁵ Dalším příkladem toho, kdy opožděné rozhodnutí může postrádat smysl, protože už bude nutné věc řešit jinak, je situace, kdy to, co bylo původně možné řešit pouze napomenutím, bude následně nutné řešit ústavní výchovou. Může se také stát, že pokud bude

¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu. Praha: Leges, 2019, s. 116.

² Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 13. prosince 2006, sp. zn. III. ÚS 438/05

³ Čl. 38 odst. 2 zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁴ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 944.

⁵ KOZELKA, Petr. Než soud rozhodl o školce, vyrazila dvojčata do školy [online]. Novinky.cz, 29. prosince 2020 [cit. 17. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/nez-soud-rozhodl-o-skolce-vyrazila-dvojcata-do-skoly-40346357>>.

rozhodnutí o úpravě styku vydáno po nepřiměřeně dlouhé době, dítě si na jednoho z rodičů může zcela odvyknout.⁶

V situaci, kdy je dítě v kontaktu pouze s jedním z rodičů, si na druhého rodiče nejenže může odvyknout, ale přichází v úvahu i tzv. syndrom zavrženého rodiče. Jedná se o „*postoj dítěte, které v důsledku systematického programování jedním z rodičů převzalo podsouvané názory a představy o druhém rodiči a tohoto rodiče bez objektivní příčiny odmítá, opovrhuje jím, má k němu zcela negativní vztah*“.⁷ Vyvolání syndromu je důsledkem toho, že někteří rodiče používají v opatrovnických sporech své děti jako zbraň proti druhému z rodičů.⁸ Dítě tak přebírá názory zavrhujeícího rodiče, ale samo i své názory o zavrženém rodiči doplňuje, rozvíjí a utvrzuje se v jejich pravdivosti.⁹ Pokud je dítě v napjatém prostředí a je postaveno před volbu mezi dvěma rodiči, výběrem jednoho z nich si pak zajišťuje jistotu alespoň jednoho rodiče.¹⁰

Problém tkví v tom, že jakákoliv deformace vztahu rodič-dítě v důsledku odcizení, je v pozdější době jen těžko napravitelná¹¹, a tedy může mít i fatální následky. Podle rozhodnutí Ústavního soudu ČR by tedy měl být umožněn pravidelný a co nejširší kontakt i s rodičem, který s dítětem trvale nežije, protože: „*Je to právě množství času, ve kterém je možno realizovat i neverbální výchovné působení rodiče, tzv. výchova přítomností či příkladem, která je tou nejúčinnější výchovnou metodou.*“¹²

Zavrhujeícímu rodiči, tedy rodiči, který u dítěte vyvolal tento syndrom, je však velmi těžké jeho vinu dokázat. Děti nejsou schopny si samy vytvořit názor na jednání svých rodičů.¹³ Budou věřit názorům zavrhujeícího rodiče a vztah s druhým rodičem bude postupně oslaben. Pokud se zavrhujeící rodič nezačne chovat jinak, je možné vztah dítěte se zavrženým rodičem obnovit až v momentě, kdy dítě dosáhne takového věku, ve kterém bude schopno vytvořit si vlastní a nezávislý názor na rodiče a opět se k němu přikloní.¹⁴ Zavržený rodič totiž nemá moc možností, jak prokázat, že tento stav dítěte způsobil druhý rodič. Má však možnost bránit se postupem podle ustanovení § 889 a § 907 občanského zákoníku.

Pokud rodič, který má dítě v péči, opakovaně nebo bezdůvodně trvale brání druhému rodiči ve styku s dítětem, je takovéto chování důvodem pro vydání nového rozhodnutí.¹⁵ Podle ustanovení § 907 odst. 3 občanského zákoníku dokonce soud při rozhodování o svěřeni dítěte do

⁶ TRÁVNÍKOVÁ, Blanka. In JIRSA, Jaromír a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. 3. vydání. Praha - Wolters Kluwer, 2019, § 471 odst. 2.

⁷ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 121.

⁸ JANÁČKOVÁ, Laura a kol. K některým problémům rodinných vztahů. Kritické zhodnocení syndromu odcizeného rodiče. Soudce (Wolters Kluwer), 2006, č. 7.

⁹ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 121.

¹⁰ JANÁČKOVÁ: K některým problémům rodinných vztahů..., s. 7.

¹¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. listopadu 2006, sp. zn. I. ÚS 618/05

¹² Tamtéž.

¹³ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 122.

¹⁴ JANÁČKOVÁ: K některým problémům rodinných vztahů..., s. 7.

¹⁵ § 889 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

péče musí zohlednit schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem. K této problematice se vyjádřil Ústavní soud ČR ve svém rozhodnutí, sp. zn. III. ÚS 298/05. Jednalo se o případ, ve kterém jak prvostupňový, tak soud odvolací, svěřil nezletilé do péče jejich otce. Oba soudy dospěly k závěru, že právě otec nezletilých má lepší výchovné možnosti a schopnosti než jejich matka, která podala ústavní stížnost. Ve svých odůvodněních soudy uvedly, že stěžovatelka nezletilé od styku s jejich otcem izoluje a odmítá s ním komunikovat. Ústavní soud ČR zohlednil zmiňovanou právní úpravu a potvrdil, že: „*Pokud v posuzovaném případě obecné soudy svými rozhodnutími svěřily nezletilé do výchovy prvního vedlejšího účastníka mimo jiné i při vědomí toho, že stěžovatelka styk nezletilých s prvním vedlejším účastníkem neumožňovala, aniž její důvody měly racionálnější obsah, nelze rozhodnutí soudů cokoli vytknout, protože tak učinily na základě řádně zjištěného skutkového stavu věci a po náležitě provedeném dokazování.*“¹⁶

Lze tedy zhodnotit, že pokud by soudy se svým rozhodnutím vyčkávaly a spor se vlekl neúprosně dlouho, mohlo by se stát, že jeden z rodičů „stihne“ na své děti zapůsobit a ovlivnit je k tomu, aby se s druhým rodičem postupně odcizily. Jednou z možností, proč může být syndrom zavrženého rodiče způsoben, je tedy i dlouhý soudní spor, který není vyřešen meritorním rozhodnutím. V případě opožděně vydaného rozhodnutí by došlo k takovému odcizení rodiče, které by bylo pro vzájemný vztah s dítětem fatální. Rychlé projednání tak může zamezit mnoha komplikacím.

Proto nejenom z výše uvedených důvodů musí soud ve věcech péče soudu o nezletilé rozhodovat s největším urychlením. Na nezletilé může mít negativní vliv už jen samotné soudní řízení, které probíhá řádně a bez komplikací. Soudní řízení jako takové pro ně může představovat stres a vyvolávat nervozitu. I v případě, kdy se rodiče dohodnou a řízení představuje „jen“ oficiální schválení jejich dohody, jim může způsobit psychickou zátěž.¹⁷ U nezletilých se může objevit celá řada problémů, jako je, kromě stresu, zamlklost nebo naopak snaha se zviditelnit, zhoršený prospěch ve škole, zdravotní problémy apod.¹⁸ Také skutečnost, že v průběhu soudního řízení musí nezletilí čelit komunikaci s cizími lidmi, ať už je to pracovník OSPOD, soudce, který se bude ptát na jejich názor, nebo třeba soudní znalec¹⁹, může mít taktéž negativní vliv. Není tedy žádoucí, aby nezletilí čelili dalším obtížím, které může způsobit právě nepřiměřeně dlouhá doba řízení. Rychlost řízení není možné chápat jen jako rychlé rozhodnutí ve věci. Důležité je, aby veškeré kroky a provádění jednotlivých úkonů bylo učiněno co nejrychleji.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. října 2005, sp. zn. III. ÚS 298/05

¹⁷ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 146.

¹⁸ Tamtéž, s. 119.

¹⁹ Tamtéž, s. 117.

Povinnost soudu rozhodovat s co největším urychlením vyplývá jak z vnitrostátních právních předpisů, tak z předpisů mezinárodních.²⁰ Zpravidla musí rozhodnout do šesti měsíců od zahájení řízení. Pokud však rozhoduje až po této lhůtě, musí k tomu být dány důvody zvláštního zřetele hodné a tyto důvody musí soud náležitě uvést ve svém rozhodnutí.²¹ Pokud je tak určitý případ vyhrocený a není možné se společně na řešení domluvit, není nic nezvyklého, že soud rozhodne až po takto určené lhůtě. Navíc za to soudu nehrozí žádné sankce. Tato šestiměsíční lhůta je totiž lhůtou pořádkovou. To znamená, že jejím uplynutím nenastávají přímé následky a soudu je tedy pouze uložena povinnost vysvětlit překročení lhůty ve svém rozhodnutí.²²

²⁰ Například Evropská úmluva o výkonu práv dětí v čl. 7 stanovuje, že: „V řízení, které se týká dítěte, je soudní orgán povinen konat rychle, aby nedošlo ke zbytečným průtahům.“

²¹ § 471 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

²² HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1036.

3. Průtahy v řízení ze strany soudu

3.1. Nesprávné uvážení soudu

Úkolem soudu je vést účastníky k nalezení smírného řešení.²³ K tomu je ale v některých případech zapotřebí čas. Zejména pokud je vztah mezi rodiči natolik vyhrocený, že jediné čas může být efektivním prostředkem, jak situaci mezi nimi uklidnit.²⁴ Na druhou stranu soud nesmí s vydáním rozhodnutí zbytečně otálet, neboť se může stát, že stav dítěte se v jeho dosavadní situaci natolik stabilizuje, že by pro něj rozhodnutí představovalo významnou změnu.

Někteří soudci však nepostupují v souladu s ustanovením § 474 zákona o zvláštních řízeních soudních, tedy tak, aby rodiče vedli ke smírnému řešení. Jedná se zejména o situace, kdy podle nich dohoda rodičů není možná, protože jsou vztahy mezi rodiči již moc rozvrácené. Soud se tak o dohodu ani nepokusí a rozhodne rychle. Soudem sice bude vyřešena konkrétní sporná otázka, ale samotný konflikt bude přetrvávat dál.²⁵ Může dojít k tomu, že s konkrétním způsobem rozhodnutí nebude jeden z rodičů souhlasit a dané rozhodnutí nebude respektovat. Nebude dodržovat povinnosti uložené soudem a tím bude způsobovat zbytečné komplikace. Druhý z rodičů by se tak proti neplnění povinností mohl bránit u soudu a opět by tak následovalo další soudní řízení. Také se může stát, že nebude rozhodnuto o všech podstatných záležitostech, které se v budoucnu mohou stát problematickými²⁶, a znovu by musel rozhodovat soud. V neposlední řadě se celý proces může prodloužit tím, že bude jedním z rodičů podáno odvolání. Původní rozhodnutí nebude v právní moci a pro dítě zůstane nejistý stav nepodložený soudním rozhodnutím. Takovéto rychlé a nepromyšlené rozhodnutí soudu nebude v nejlepším zájmu dítěte.

Protože se každý případ něčím liší, je třeba je posuzovat individuálně, s přihlédnutím ke všem okolnostem daného případu. Neexistují žádné tabulky, podle kterých se postupuje za každé situace. Je nutné pečlivě zvažovat, který krok je v daném případě a v danou chvíli adekvátní.²⁷ Na druhou stranu, v některých otázkách by soudní praxe měla být ustálena²⁸ a sjednocena a neměla by se dopouštět výkladových excesů. Podle mého názoru by proto měl mít každý opatrovnický soudce psychologické minimum. Tedy měl by mít osvojené určité základy psychologie a neustále se, nejenom v právním odvětví, vzdělávat a zdokonalovat. Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je velmi specifické díky povaze vztahů, které vznikají mezi rodiči a dětmi. Zejména opatrovnický soudce by proto měl být empatický, aby dokázal rozpoznat, v jakém případě je

²³ § 474 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 177.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž, s. 200.

²⁸ ŠTASTNÝ, Petr. KOTRADY, Pavel. Praktické otázky místní příslušnosti soudu a jejího přenášení v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. BA. - Bulletin advokacie, 2019, č. 10, s. 32.

vhodné rozhodnout co nejrychleji, a naopak, kdy se s rozhodnutím vyplatí vyčkat a poskytnout rodičům čas. Jirsa pak k tomu uvádí, že i přesto, že hlavním úkolem soudce není usmírování, měl by každý zkušený a dobrý soudce umět vycítit šanci a příležitost, byť sebemenší, pro usmíření rodičů a té využít.²⁹

V průběhu poskytnutého času by rodiče byli schopni vzájemné vztahy urovnat a dojít ke společnému řešení. K tomu jim také mohou pomoci tzv. pomáhající profese. Soud může rodičům uložit účast na mediačním či mimosoudním smířícím jednání, účast na rodinné terapii nebo setkání s odborníkem.³⁰ Příkladem, kdy se s vydáním rozhodnutí vyplatí vyčkat, může být následující rozvod manželů, kteří mají nezletilé děti. V podstatě na ničem se nedohodnou, při každém setkání na sebe jen křičí a nejsou schopni jakékoli komunikace. Soud však rodičům nařídil účast na rodinné terapii. Na té se rodičům povedlo obnovit jejich společnou komunikaci a společně dospěli k tomu, že děti potřebují oba rodiče a na všem se společně domluvili.³¹ Samozřejmě ne vždy je to takto jednoduché. Soud by proto měl nejdříve zjistit aktuální situaci v rodině a následně rodičům nabídnout pomoc. Přitom ale zdůraznit, že řešení dané situace je v jejich rukou. A právě k tomu jim může poskytnout čas a prostor.³²

Naopak by měl být schopen rozeznat, kdy je zapotřebí rozhodnout co nejrychleji, aby se konflikt mezi rodiči ještě více nevystupňoval a nevyhrotil. Popřípadě aby nedošlo k tomu, že se na původní dohodě rodiče již neshodnou, protože se plynutím času změnila okolnosti. Příkladem pro tuto situaci může být opět rozvod manželů, kteří mají nezletilé děti. Na rozdíl od předešlého příkladu společně podali návrh na rozvod a návrh na schválení střídavé péče, na které byli společně domluveni. Jelikož ale soud dlouhou dobu na jejich podání nereagoval a nestihl, ať už z jakéhokoli důvodu, nařídít jednání ve věci, situace se mezi rodiči v mezidobí změnila. Matku dětí stihl její nový přítel přesvědčit o tom, že střídavá péče pro děti není vhodná a přemluvil ji, aby bojovala za svěření dětí do její výlučné péče. To však otec dětí nechtěl připustit a vzájemný vztah rodičů se značně vyhrotil. Následně rodičům přišlo předvolání k prvnímu jednání ve věci, kde se původně mělo rozhodovat o schválení dohody. V současné době se však rodiče už nedohodnou a bude zbytečně následovat dlouhý soudní spor.³³ Čím později se rodičovský konflikt začne řešit, tím problematičtější bude nalezení smírného řešení.³⁴ Rodiče totiž mnohdy vidí řešení už jen v samotné skutečnosti, že soudní řízení bylo zahájeno, neboť právě k řešení

²⁹ JIRSA, Jaromír. In JIRSA, Jaromír a kol. Klíč k soudní síni. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 191.

³⁰ § 474 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

³¹ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 189.

³² Tamtéž, s. 203.

³³ Tamtéž, s. 183.

³⁴ Tamtéž, s. 201.

svého problému podali návrh k soudu. Pokud se ale od podání návrhu několik měsíců nic neděje, situace se může vyostřit a stres se stupňovat.³⁵

Dalším aspektem, který může vyvolat potřebu rychlého rozhodnutí soudu, je situace, kdy rodiče nemají zájem se vzájemně domluvit a mají pro to zvlášť důležitý důvod. Tímto důvodem může být zejména v minulosti probíhající domácí násilí. Pokud by, za této situace nesprávně, soud nařídil účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání či rodinné terapii podle ustanovení § 474 odst. 3 zákona o zvláštních řízeních soudních, může to vést dokonce k vyhocení sporu a řízení tím zbytečně protahovat.

Nařízení mediace či podobného institutu totiž samo o sobě automaticky nezajistí bezproblémové řešení sporu. Protože soud toto setkání nařídít může, nikoli musí, je zcela na jeho uvážení, zda se zrovna k tomuto řešení přikloní. Musí tedy důkladně zvážit, ve kterých situacích je nejenom vhodné, ale i účelné mediaci nařídít. Nicméně je důležité zmínit, že účast na mediaci nelze pro účastníky jakkoli vynucovat. Podle rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 21 Co 62/2016 nelze účastníky donutit k účasti na mediaci a účast na ní ani nelze vynucovat exekucí. Institut předvedení podle ustanovení § 52 občanského soudního řádu nelze využít. Krajský soud ve svém rozhodnutí dodává, že by využití tohoto institutu ani nemělo smysl, protože mediace může být úspěšná jen v případě, že existuje minimální vůle všech zúčastněných stran. Koneckonců, jen za tohoto předpokladu by měl soud o nařízení mediace vůbec uvažovat. Jediným sankčním dopadem, který může odmítnutí mediace ze strany účastníka mít, je nepřiznání práva na náhradu nákladů řízení. To umožňuje ustanovení § 150 občanského soudního řádu. Může tomu ale tak být jen za situace, kdy účastník odmítl setkání bez vážného důvodu. Vážným důvodem by však v minulosti probíhající domácí násilí zcela jistě bylo.

3.2. Přenesení příslušnosti

Obecně platí, že pro určení místní příslušnosti jsou rozhodné okolnosti, které zde byly v době zahájení řízení.³⁶ Jedním ze specifíků řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je však výjimka z tohoto principu trvání příslušnosti, a to tzv. přenesení příslušnosti. Změní-li se okolnosti, podle nichž se posuzuje příslušnost soudu a je-li to v zájmu nezletilého, může příslušný soud přenést svoji příslušnost na soud jiný.³⁷

Všechna řízení ve věcech péče soudu o nezletilé jsou vedena jako jedno jediné řízení, o kterém je veden jeden spis. Je tomu tak do doby, než dítě nabude plné svéprávnosti.³⁸ Podle pravidla trvání příslušnosti by tak všechna řízení měl vést soud, který zahájil řízení jako první. To

³⁵ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 203.

³⁶ § 11 odst. 1 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ § 5 zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ ŠTĀSTNÝ: Praktické otázky místní příslušnosti soudu..., s. 32.

ale nemusí vždy odpovídat zájmu nezletilého, zejména pokud se změní jeho bydliště. V těchto případech je naopak pro nezletilé zpravidla vhodné, aby rozhodoval soud, který je k nim nejbližší, tedy ten, který je příslušný podle jejich aktuálního bydliště.³⁹ Na změnu těchto okolností reaguje ustanovení § 5 zákona o zvláštních řízeních soudních a stanovuje možnost přenesení příslušnosti. Místní příslušnost soudu se tedy v těchto typech řízení může změnit.

Nové bydliště nezletilého však není jediným kritériem pro změnu soudu a samo o sobě nemůže automaticky zapříčinit přenesení příslušnosti. K této problematice se několikrát vyjádřila soudní praxe. Například Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016 ze dne 2. března 2017 dospěl k závěru, že: „Rozhodným hlediskem pro přenesení místní příslušnosti soudu ve věcech péče soudu o nezletilé podle § 5 z.ř.s. je zájem dítěte. V zájmu dítěte přitom je, aby o věci rozhodl soud, který k tomu má nejlepší podmínky. Toto kritérium ovšem nelze chápat tak, že tímto soudem musí být vždy soud geograficky nejbližší místu bydliště dítěte, ale soud je povinen k nalezení nejlepších podmínek pro rozhodnutí ve věci zkoumat také další okolnosti případu a vyvažovat zájmy všech účastníků řízení.“ Pouhým zjištěním nového bydliště tedy nemusí být dosaženo nejlepšího zájmu dítěte. Je potřeba zvážit, na který konkrétní soud by měla být místní příslušnost přenesena. Měl by to být soud, který má nebo může mít k dispozici co nejúplnější a bezprostřední informace o daném případě.⁴⁰ V nejlepším zájmu dítěte totiž bude, když ve věci rozhodne takový soud, resp. soudce, který má o případu ucelenou znalost a přehled, a zároveň je schopen rozhodnout v rozumném časovém horizontu.

I Ústavní soud ČR došel ke shodnému závěru a odmítl ústavní stížnost stěžovatele, ve které napadal rozhodnutí odvolacího soudu. Ten nepřenesl místní příslušnost na soud, který by byl místně příslušný podle nového bydliště nezletilého. Ústavní soud ČR ve svém rozhodnutí, sp. zn. III. ÚS 3301/16 ze dne 8. 11. 2016 konstatoval, že: „Pro změnu příslušnosti není důvod i přes změnu faktického bydliště nezletilého, neboť věc je vedena u okresního soudu od roku 2012 a toto bydliště se nalézá blíže městu Hradci Králové. Přitom vzdálenost mezi soudem a bydlištěm nezletilého je relevantní skutečností z hlediska kritéria (nejlepšího) zájmu dítěte (§ 5 z. ř. s.), neboť věc by měl rozhodovat soud, který je nezletilému nejbližší, aby byl co nejméně zatěžován on i osoba, která o něj bezprostředně pečuje, a aby soud měl pro své rozhodování k dispozici bezprostředně co nejúplnější informace.“

Problém, který může způsobit oddálení rozhodnutí ve věci, nastává v tom, že neexistuje centrální systém, který by evidoval probíhající, nebo v minulosti ukončená soudní řízení. Soud tedy automaticky nemá přehled, zda je nějaké řízení již zahájeno, a může dojít k tomu, že budou zároveň probíhat dvě řízení o téže věci. Především pokud dojde ke změně bydliště dítěte a jeden ze soudů o tom neví. Do té doby tak ani nemůže vyslovit svojí místní nepřislušnost a řízení

³⁹ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu..., s. 176.

⁴⁰ ŠTĀSTNÝ: Praktické otázky místní příslušnosti soudu..., s. 32.

zastavit z důvodu překážky litispendence.⁴¹ Účastníci řízení, zejména tedy rodiče nezletilých, by měli hlásit změnu bydliště nezletilého ihned, jakmile k této změně dojde.⁴² V opačném případě totiž může nastat situace, kdy rodič, aniž by změnu bydliště nahlásil, podá návrh u soudu, který je místně příslušný podle bydliště nového. Tento „nový“ soud však o změně bydliště neví, a protože je v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé veden jeden spis, vysloví svou místní nepříslušnost a věc postoupí soudu dosud místně příslušnému. Tedy tomu, který vede právě tento jeden spis podle předchozího bydliště. Tento původně místně příslušný soud může teprve poté, co zjistí změnu bydliště, využít výjimku z principu trvání příslušnosti, protože se změnila okolnost, a přenést tak příslušnost na soud, u kterého došlo k podání návrhu. Věc se tak vrátí k soudu, kde byl návrh původně podán, a přitom úplně zbytečně bylo řízení protahováno o tyto procesní postupy.⁴³

Pro vyslovení místní nepříslušnosti soudy rozhodují usnesením, proti kterému je přípustné odvolání. Pokud by ještě nad to skutečně k podání odvolání došlo, lze si domyslet, k jakým časovým prodlevám může v řízení dojít.⁴⁴ Navíc, jestliže soud, na nějž byla příslušnost přenesena, s přenesením nesouhlasí, předloží věc k rozhodnutí svému nadřízenému soudu.⁴⁵ Za těchto okolností se může jednat o prodlevy v řádech týdnů, v případě velké přetíženosti soudu a podání odvolání však i v řádech několika měsíců. To může být veliký problém a výsledek řízení určitým způsobem ovlivnit. Kromě toho, jednotlivé přesuny spisů na jiné soudy mohou být velmi zdoluhavým procesem, protože stále ještě existují spisy v papírové podobě. A ty se musí fakticky odeslat z jednoho soudu na druhý. V souvislosti s časovou prodlevou ještě může nastat situace, kdy si dítě navykne na režim vzniklý již zmíněnou změnou bydliště jedním z rodičů.⁴⁶

3.3. Přetíženost soudu

Dalším důvodem toho, že řízení je vedeno nepřiměřeně dlouho, je přetíženost soudů. Případů v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé přibývá a z důvodu nedostatku času ze strany soudců je řízení zbytečně protahováno. Přitom zvláště v těchto řízeních by měl být kladen důraz na co nejrychlejší nařízení jednání a provádění jednotlivých úkonů ve věci. Soudci ale někdy nemají na vybranou a jednají tak, jak jim kapacita dovolí.

Proto by bylo nejvhodnější, aby každý z opatrovnických soudců měl přiděleného svého asistenta soudce. Obsazení pozic asistentů soudce není na některých soudech běžné. Přitom zejména v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé musí soudci projednávat a rozhodovat

⁴¹ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 176.

⁴² Pokud však takto obstrukčně nepostupují úmyslně. K tomu dále viz kapitola „Změna bydliště dítěte“.

⁴³ ŠTĀSTNÝ: Praktické otázky místní příslušnosti soudu:..., s. 32.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ § 5 zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta. K otázce místní příslušnosti v řízení ve věcech péče o nezletilé. Rodinné listy, 2020, č. 6., zdroj noveaspi.cz.

mnohem neuchopitelnější hlediska případů, než je tomu například u obchodněprávních nebo občanskoprávních věcí. Tam soudce může rozhodovat „pouze“ o penězích, kdežto u opatrovnictví má soudce v rukou osudy lidí, a to zejména nezletilých. Nejenom, že rozhodnutí má dopad na aktuální život účastníků, ale výrazně ovlivňuje i budoucí osud a vývoj dítěte.⁴⁷ Soudci musí případ zhodnotit nejenom po právní stránce, ale také po stránce lidské, přičemž tyto případy mnohdy nejsou složité ani tak na právní posouzení, ale hlavně po stránce skutkové.⁴⁸ Soudce musí pracovat s mezilidskými vztahy, posoudit nejlepší zájem dítěte a výchovné schopnosti obou rodičů.⁴⁹ V těchto řízeních je potřeba často jednat a komunikovat i s jinými subjekty, než jsou samotní účastníci. Zpravidla se jedná o pracovníky OSPOD, ale mohou to být i mediátoři, školní psychologové, znalci nebo i učitelé nezletilého.⁵⁰ Nedostatečná kapacita soudu ale nemůže dostatečně odůvodnit skutečnost, že se na rozhodnutí bude čekat několik měsíců. Pokud by však každý opatrovnický soudce měl svého asistenta, práci by si mohli rozdělit a lépe tak dosáhnout objektivního zjištění skutečné situace, včetně dostatečného provedení dokazování.⁵¹ Zároveň by nedocházelo k tomu, že takovéto zjištění zabere nepřiměřeně dlouhou dobu.⁵² Tedy, že by rozhodnutí bylo vydáno až v době, kdy se stav dítěte stabilizoval natolik, že rozhodnutí, byť odpovídající poměrům dítěte, pro něj nyní bude představovat významnou změnu.

Jelikož je nesporné řízení ovládáno vyšetřovací zásadou, je náročná zejména příprava jednání.⁵³ Na druhou stranu ale asistent soudce může řízení urychlit celou řadou prostředků. Ať už je to zaslání výzvy k doplnění návrhu, připojování spisů, obstarávání listinných důkazů, odborných vyjádření nebo navázání kontaktu se znalci a tlumočníky.⁵⁴ Může připravovat skutkový a právní rozbor věci.⁵⁵ V řadě případů se asistent soudce navíc může dostat i k psaní konceptů rozhodnutí.⁵⁶ Asistent je tu tedy od toho, aby soudní spis připravil ideálně tak, aby soudce mohl po přečtení spisu „pouze“ rozhodnout. Výše zmíněné skutečnosti by významně mohly ušetřit čas soudci, který je tu především od toho, aby vydal správné meritorní rozhodnutí.

Průtahy na straně soudu však nemusí nastat jen z kapacitního důvodu, tedy proto, že soud nestíhá všechny případy projednat a rozhodnout. Průtahy mohou být způsobeny i chybami jednotlivých soudců, tj. pomyslným selháním lidského prvku, jež se nevyhýbá ani soudnictví.

⁴⁷ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 176.

⁴⁸ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 192.

⁴⁹ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 175.

⁵⁰ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 190.

⁵¹ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu:..., s. 175.

⁵² S ohledem na vyšetřovací zásadu, která ovládá nesporná řízení.

⁵³ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 189.

⁵⁴ Tamtéž, s. 97.

⁵⁵ Tamtéž, s. 192.

⁵⁶ Tamtéž, s. 133.

Musíme zohlednit skutečnost, že i soudce je stále jenom člověk a i jemu se nevyhýbají problémy, jako je nemoc, rodinné problémy apod. Za této situace by ale měl svou situaci řešit se svým předsedou soudu a oznámit mu tyto problémy co nejdříve, aby neměly vliv na způsob, jakým rozhodne o osudech účastníků.

Průtahy řízení může způsobit i tzv. špatná rozsudková kázeň soudců. Pro rozsudkovou kázeň je důležitá nejenom pečlivá úprava pro stránce právní a stylistické, ale i to, aby rozsudky byly napsány včas.⁵⁷ Podle ustanovení § 158 odst. 4 občanského soudního řádu je potřeba vyhotovený rozsudek účastníkům, případně jejich zástupcům, odeslat ve lhůtě třiceti dnů ode dne vyhlášení rozsudku. To za předpokladu, že se účastníci nevzdali práva na odvolání a rozsudek nebyl vyhotoven při skončení jednání.⁵⁸ Doba doručení rozsudku je důležitá pro počátek běhu lhůty na podání opravného prostředku. K tomu, aby tedy účastníkovi začala běžet tato lhůta, je zapotřebí mít doručeny rozsudek. A protože má soudce třicet dnů na to, aby rozsudek doručil, a účastník, který chce podat odvolání, má ještě patnáct dní na jeho podání, může být druhý účastník několik týdnů v nejistotě. Zvláště, pokud se účastník podávající odvolání ze strategických důvodů rozhodne toto odvolání podat až poslední den lhůty. Navíc, předseda soudu je oprávněn tuto třicetidenní lhůtu prodloužit až o dalších šedesát dnů.⁵⁹ Zákon přitom neukládá povinnost toto oprávnění využít pouze ve zvláště důležitých případech.⁶⁰ Je samozřejmě pochopitelné, že ne vždy je možné, aby soudci doručovali rozsudek do druhého dne, ale i přes přetíženost soudů by každý soudce v sobě měl najít dostatek sebezapření a disciplíny, aby rozsudky psal co nejdříve. Pro soudce je to zároveň výhodnější pozice, neboť bude mít případ stále ještě v živé paměti a bude přesně vědět, proč rozhodl tak, jak rozhodl.⁶¹

Podle rozhodnutí Ústavního soudu ČR však nelze přetíženost soudů omluvit a přehlížet tak průtahy řízení takto způsobených. Ve svém nálezu, sp. zn. III. ÚS 70/1997 konstatoval, že: *„Je věcí státu, aby organizoval své soudnictví tak, aby principy soudnictví, zakotvené v Listině základních práv a svobod a Úmluvě o ochraně základních práv a lidských svobod, byly respektovány a případné nedostatky v tomto směru nemohou jít k tíži občanů, kteří od soudu právem očekávají ochranu svých práv v přiměřené době.“*

Každá nečinnost soudce však nemusí být způsobena jeho vlastní chybou. Rychlost řízení ovlivňuje nejenom míra aktivity soudce, ale i činnost celé kanceláře. Od zaměstnanců na podatelně, zapisovatelky či vedoucí kanceláře, až po asistenty soudců. Každý ze zaměstnanců soudu tedy může nějakým způsobem ovlivnit délku řízení.⁶² Proto by měli svou práci odvádět co

⁵⁷ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 162.

⁵⁸ § 158 odst. 3 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁹ § 158 odst. 4 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁰ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 163.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 107.

nejpečlivěji a co nejlépe podle svého vědomí a svědomí. Jedná se o zodpovědnou práci a i sebemenší pochybení může negativně ovlivnit osudy lidí.

3.4. Úkony soudu

Na jedné straně soud nemůže řízení protahovat tím, že bude sám neaktivní a nečinný. Zároveň ale musí zasáhnout v situacích, kdy jsou neaktivní a nečinní účastníci řízení. Nebo naopak, kdy jsou aktivní natolik, že svým obstrukčním jednáním mají snahu řízení protahovat. K zamezení této situace má soud k dispozici několik prostředků.⁶³

Jedním z nich je nepředložení námítky podjatosti svému nadřízenému soudu. Může se tak stát za situace, kdy námitku podjatosti považuje za nedůvodnou a byla-li námitka uplatněna před nebo v průběhu jednání, při němž byla věc rozhodnuta.⁶⁴ Na tuto právní úpravu je možné se podívat ze dvou pohledů. Na jednu stranu s touto úpravou souhlasím a přikláním se k tomu, že využití tohoto prostředku může významně urychlit průběh soudního řízení. Pokud se soud se vznesenou námitkou vypořádá tak, že není důvodná, nemusí se odročovat a soud by mohl ve věci rozhodnout i při prvním jednání.⁶⁵ S tím souhlasím zejména v případech, kdy je vznesení námítky podjatosti ze strany účastníků pouze zneužito, protože nejsou s průběhem řízení spokojeni. Vznesení této námítky je jen obstrukčním prostředkem, jak řízení nejen protáhnout, ale i zkomplikovat a znepríjemnit druhé straně sporu.⁶⁶ Je tedy důležité rozeznat, kdy se jedná jen o obstrukční jednání účastníků a kdy už se jedná o důvodnou námitku podjatosti. Od toho tu ale v čele sporu stojí kvalifikovaný soudce, který složil soudcovský slib a dá se tedy očekávat, že bude ve svém jednání poctivý a pokud podjatý skutečně bude, aby se jako profesionál za podjatého prohlásil. Soudce je vázán nejenom právním řádem, ale i svou ctí a svědomím.⁶⁷ Soudci by si měli preventivně dávat pozor na své chování, aby nevedlo účastníky k pochybnostem o jejich nepodjatosti, ale zároveň s vyslovením podjatosti šetřit.⁶⁸ Za tohoto předpokladu tedy s právní úpravou souhlasím. Na druhou stranu, bohužel každý soudce nemusí být natolik profesionální, aby svou podjatost přiznal. To pak může velmi výrazně ovlivnit výsledek řízení, což by za tohoto předpokladu nebylo žádoucí.

Dále jsou usnesení soudu vykonatelná jejich doručením.⁶⁹ Další prostředek k urychlení představuje ustanovení § 467 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních. V případě, kdy příslušný soud není znám nebo nemůže-li včas zakročit, zakročí soud, v jehož obvodu se nezletilý

⁶³ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. ..., s. 37.

⁶⁴ § 15b odst. 2 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ JIRSA, Jaromír. In JIRSA, Jaromír a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I (§ 1 až 78g o. s. ř.). 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, § 15b odst. 2.

⁶⁶ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 46.

⁶⁷ Tamtéž, s. 41.

⁶⁸ Tamtéž, s. 49.

⁶⁹ § 457 zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

zdržuje. Také odvolání proti procesnímu usnesení může soud předložit odvolacímu soudu s pomocným spisem, který obsahuje kopie všech potřebných listin, a současně v hlavním spisu pokračovat ve vedení řízení k rozhodnutí o věci samé.

Dalším úkonem, kterým by soud mohl urychlit průběh řízení, je zhodnocení, kdy je vhodné nepřerušovat řízení, ačkoliv byla nařízena mediace či rodinná terapie. Ustanovení § 100 odst. 2 občanského soudního řádu umožňuje, aby předseda senátu přerušil řízení, a to nejdéle na dobu tří měsíců, pokud účastníkům nařídí první setkání s mediátorem.⁷⁰ Po uplynutí tří měsíců by soud měl v řízení opět pokračovat. Otázkou však zůstává, zda je nutné řízení automaticky přerušovat.

Zákon umožňuje soudci, aby na tuto otázku odpověděl a sám uvážil, zda je nutné a hlavně účelné se k tomuto kroku uchýlit a zda tento krok bude pro účastníky přínosný. V první řadě je však na místě pečlivě zhodnotit, zda vůbec nařízení prvního setkání s mediátorem přichází v úvahu a zda existuje šance pro narovnání vztahů mezi účastníky. Zde bude hrát důležitou roli prvek dobrovolnosti, o němž jsem se již zmiňovala v kapitole „Nesprávné uvážení soudu“. Pokud soudce dospěje ke kladnému názoru, musí následně vyhodnotit, zda řízení přeruší či nikoli.

Po výběru vhodného mediátora je na místě stanovit dobu, po kterou soud přeruší řízení, pokud se k tomuto kroku předseda senátu rozhodne. Zákon umožňuje přerušit řízení maximálně na tři měsíce. Nic ale nebrání tomu, aby řízení bylo přerušeno na dobu kratší, což by právě u řízení ve věcech péče soudu o nezletilé bylo vhodnější. Také by měla být účastníkům zároveň uložena povinnost, aby soud pravidelně informovali o průběhu mediace. Soud by tak mohl zjistit, kdy mediace už postrádá svůj smysl, a tak by se přerušování řízení automaticky na tři měsíce minulo účinkem. V tom případě by totiž akorát došlo nejenom ke zbytečnému prodlužování řízení a navyšování jeho nákladů⁷¹, ale i ke snížení efektivity celé mediace.

Jestliže je v dané chvíli kapacita soudu značně přetížena, a je zřejmé, že by další jednání ve věci bylo z tohoto důvodu nařízeno až za dlouhou dobu, není důvod pro přerušování řízení. Zvláště pokud je jasné, že by se jednání konkrétního případu dostalo na řadu až za pár měsíců. V mezidobí totiž může mediace probíhat a po jejím skončení plynule pokračovat s nařízeným jednáním. Buď tedy není nutné přerušovat řízení vůbec, anebo je další možností následující jednání odročit. Tak jako tak budou mít účastníci prostor pro setkání s mediátorem.⁷² Důvodem

⁷⁰ Podle stanoviska Ministerstva spravedlnosti ze dne 9. prosince 2019 je třeba institut uvedený v § 474 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních používat pojem „mediační jednání“ vykládat v režimu nařízeného prvního setkání se zapsaným mediátorem ve smyslu ust. § 100 odst. 2 občanského soudního řádu.

⁷¹ VANČUROVÁ, Kateřina. JANEK, Kryštof. In JIRSA, Jaromír a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II (§ 79 až 180 o. s. ř.). 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, § 100 odst. 2.

⁷² HÁJKOVÁ, Šárka. POTOČKOVÁ, Dana. Institut prvního setkání se zapsaným mediátorem - pomoc nebo problém? Sdc. - Soudce (Wolters Kluwer), 2018, č. 5, s. 13.

pro tento postup nemusí být jen přetíženost soudu, ale i situace, kdy se na nařízení jednání čeká z důvodu vypracování složitých znaleckých posudků nebo odborných posouzení. Dalším případem, kdy přerušování řízení nebude přínosné, je situace, kdy se rodiče snažili vzájemně domluvit již dlouhou dobu před samotným zahájením soudního řízení, a právě proto, že se domluvit nedokázali, se obrátili na soud, aby soud jakožto orgán nadaný rozhodovací pravomocí jejich záležitost rozhodl. Už jenom nařízení prvního setkání s mediátorem by za této situace mohlo být hraniční, protože je zřejmé, že dohoda mezi rodiči nebude možná. Tím spíše by k tomu přerušování řízení nebylo vhodným krokem. Rodiče se obrátili na soud z důvodu, aby se ve věci postupovalo, nikoli proto, aby se další tři měsíce nic nedělo.⁷³

Na druhou stranu, pokud soudce cítí šanci pro usmíření rodičů a na úspěšný výsledek mediace, není důvod pro to, aby řízení nepřerušoval a naopak rodičům poskytnul čas. Zejména pokud rodiče mají zájem na setkání s mediátorem. I kdyby na konci mediačního procesu nedospěli ke stoprocentně shodnému závěru, může mít i tak mediace pozitivní vliv alespoň v určitém rozsahu. Účastníci sice nevyřeší veškeré mezi nimi sporné otázky, ale mediace jim může být nápomocná v poklesu emocí a v tom, aby se alespoň v určité míře na některých záležitostech dohodli.⁷⁴ Nelze tedy paušálně tvrdit, že přerušování řízení je zbytečný institut, který by neměl být využíván. I poskytnutí času ve formě přerušování řízení či odročení jednání může být efektivním prostředkem, jak urovnat vztahy mezi účastníky.⁷⁵

Dalším institutem, který soudce může využít k hladšímu průběhu ve věci, tedy i rychlejšímu, je nařízení jiného soudního roku. Uplatňuje se především v nesporných řízeních, tedy i v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé, kde nelze nařídit přípravné jednání podle ustanovení § 114c občanského soudního řádu.⁷⁶ O využití jiného soudního roku by soudce měl uvažovat v případech, kdy je na místě méně formální postup, který může vést k usmíření účastníků. V jeho rámci jde především o probrání dané věci s účastníky a snahu soudu docílit smírného řešení věci.

Pokud se soudce rozhodne pro nařízení jiného soudního roku, je třeba, aby účastníkům v předvolání dostatečně vysvětlil, proč je jiný soudní rok nařízen, jak probíhá a k čemu vůbec směřuje. To, že je jiný soudní rok zpravidla uskutečňován na jiném místě než je soudní síň, ale neubírá na důležitosti tohoto institutu. Právě naopak, měl by být využit v případech, kdy soudce vycítí, že by se účastníci za těchto speciálních podmínek mohli více přiklonit ke společnému řešení. Na některé účastníky totiž mohou mít méně formální podmínky kladný vliv a paradoxně

⁷³ ŠÍNOVÁ, Renáta. WESTPHALOVÁ, Lenka. K možnosti nařídit účast na mimosoudních postupech podle § 474 ZŘS, a to i v kontextu rozhodnutí KS v Hradci Králové. Právní rozhledy, 2020, č. 23-24, s. 835.

⁷⁴ HÁJKOVÁ: Institut prvního setkání se zapsaným mediátorem..., s. 13.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel a kol. Civilní proces. Obecná část a sporné řízení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 211.

tak lépe pochopí vážnost jejich problému.⁷⁷ I taková skutečnost, že soudce na sobě nebude mít talár, nebo že se účastníci sejdou na jiném místě, než je soudní síň či vyloučení veřejnosti, může přispět k hladšímu průběhu ve věci a tím tedy rychlejšího rozhodnutí ve věci.

⁷⁷ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 313.

4. Průtahy v řízení ze strany účastníků

Délku soudního řízení může ovlivnit jak samotný soud, tak i účastníci řízení (zde zpravidla rodiče). Průtahy řízení mohou způsobit svou přehnanou aktivitou a obstrukčním jednáním. Například opakovaným podáním návrhů na zahájení nového řízení nebo předběžného opatření⁷⁸, či požadavkem na vypracování znaleckých posudků. Také mohou řízení prodloužit naopak tím, že v daném případě nebudou ochotni spolupracovat a bude se zdlouhavě vyčkávat na jejich reakci.

4.1. Usilování o naplnění svých zájmů

Často se stává, že rodiče usilují o naplnění svých vlastních zájmů a přání, aniž by přitom mysleli na dítě a na to, co je právě v jeho nejlepším zájmu.⁷⁹ Rodiče si často přenáší své partnerské konflikty do rodičovské roviny a zájem dítěte úplně přehlížejí. Takovým rodičům jde především o to, aby daný případ „vyhráli“, nicméně by si ale měli uvědomit, že v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé nejsou vítězové a poražení ze strany rodičů. Na prvním místě vždy musí zůstat nejlepší zájem dítěte. K tomu se vyjádřil Ústavní soud ČR ve svém rozhodnutí, sp. zn. IV. ÚS 362/2005, podle kterého je třeba si uvědomit, že: „Rodičovská práva na výchovu dítěte nelze chápat izolovaně od práv dětí a nelze si je ani autoritativně vynucovat, aniž by byl respektován a upřednostňován především zájem dítěte.“ To mimo jiné vyplývá i z Úmluvy o právech dítěte, kdy zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.⁸⁰

Řada rodičů využívá určité nástroje, kterými řízení protahuje, ať už je prodloužení řízení jejich cílem či nikoli. Možná si to zpočátku ani neuvědomují, ale tím, že nespolupracují a mají nesmyslné požadavky, komplikují co nejrychlejší vyřešení otázek týkajících se dítěte.⁸¹ Jeden z rodičů nastavuje stále dokola nová pravidla, a v momentě, kdy se těmto požadavkům druhý z rodičů přizpůsobí, nastane opět změna. Nejhorší variantou je zapojování dítěte do konfliktů rodičů, kdy si rodiče z dítěte dělají spojence a informují ho o všech událostech bez přítomnosti druhého z rodičů.⁸²

⁷⁸ V současné době se podle sněmovního tisku č. 899 v Poslanecké sněmovně ČR projednává návrh vlády na změnu § 12 ZŘS, který se týká právě předběžných opatření. Novelizované znění § 12 by znělo následovně: „Byl-li ve věcech, v nichž lze nařídit předběžné opatření i bez návrhu, zamítnut návrh na nařízení předběžného opatření, může jej navrhopatel, požaduje-li ve věci týchž účastníků z obdobných důvodů stejnou nebo obdobnou zatímní úpravu poměrů, opakovat až po uplynutí 6 měsíců ode dne nabytí právní moci zamítavého rozhodnutí. K návrhu podanému před uplynutím této doby se nepřihlíží. O tom, že se k návrhu nepřihlíží, vyrozumí soud navrhovatele usnesením, proti němuž není opravný prostředek přípustný.“

⁷⁹ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu..., s. 119.

⁸⁰ Čl. 3 odst. 1 sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění oprav sdělením č. 41/2000 Sb. m. s.

⁸¹ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu..., s. 78.

⁸² Tamtéž, s. 79.

Neustálý boj o to, kdo případ vyhraje, výrazně ovlivňuje délku soudního řízení. Domnívám se, že je tato situace způsobena i obecně špatným pochopením právní úpravy týkající se rodičovství. Řada rodičů, především matek, má zažitou představu, že má být dítě po rozvodu automaticky svěřeno do péče právě jim. Ani si nepřipustí variantu, že by péče o nezletilé a styk s nimi byl upraven jinak. Matky tak „bojují za svá práva“ a snaží se otcům, ač takovým, kteří o dítě jeví zájem, zkřížit cestu. Také existuje zažitá představa, že pokud má jeden z rodičů dítě ve výlučné péči, druhý z rodičů ztrácí právo rozhodovat o významných záležitostech týkajících se dítěte, nebo ještě hůře, stýkat se s dítětem.

Za této situace by však rodičům mohly pomoci tzv. pomáhající profese. Tyto osoby z řad odborníků by měly rodičům vysvětlit podstatu rodičovství. To, že dítě potřebuje oba rodiče úplně stejně a že rodiče musí dokázat oddělit své partnerské konflikty od role rodičů, kterými i po rozvodu zůstávají. K tomu je zapotřebí jednotný postup všech profesí a odborníků, kteří se s rodiči při řešení jejich problému setkají.⁸³

Pokud bude rodiče ke smírnému řešení vést soud, pracovníci OSPOD i oba právní zástupci rodičů, je vyšší pravděpodobnost, že se jim to podaří. V jedné rovině je zapotřebí, aby tyto profese zastávaly stejný názor. To je problematické především u advokátů, kteří mohou zastávat postoj profitující jen pro jeho klienta. Samozřejmě se jedná o práci advokáta, ale v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé by se i advokáti měli snažit svým klientům vysvětlit, že je vhodné, aby svůj konflikt řešili smírnou cestou.⁸⁴ V druhé rovině, kromě doporučení stejného postupu, je žádoucí, aby spolu odborníci i aktivně spolupracovali. Aby se vzájemně informovali a urychlili tak postup ve věci. Aby vzájemně využívali služeb, které jednotlivé profese nabízí. Rodiče by měli mít přehled o tom, kdo je do řešení jejich problémů zapojen, jak celý proces probíhá, co je v následujících měsících čeká a co lze od jednotlivých osob žádat.⁸⁵

V současné době se v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky projednává návrh vlády, podle kterého by mělo dojít ke změně ustanovení § 474 zákona o zvláštních řízeních soudních. Odstavec první zmiňovaného ustanovení upravuje, že za účelem ochrany zájmu dítěte soud vede rodiče k nalezení smírného řešení a může jim uložit účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídí setkání s poskytovatelem odborné pomoci, zejména odborníkem v oboru pedopsychologie. Do prvního odstavce by podle vládního návrhu měla být vložena věta: *„V rámci tohoto postupu jim před nařízením jednání uloží využít odborné poradenství za účelem poučení o dopadech rodičovského konfliktu na vývoj dítěte a možnostech smírného řešení, zejména možnosti sepsání dohody o úpravě poměrů dítěte, a popřípadě*

⁸³ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu..., s. 204.

⁸⁴ Tamtéž, s. 205.

⁸⁵ Tamtéž.

také o možnosti sepsání rodičovského plánu.“ Tato doplněná úprava by se však nepoužila, pokud by tento postup, s ohledem na okolnosti případu nebo povahu věci, nebyl vhodný a účelný.⁸⁶

Podle důvodové zprávy k tomuto vládnímu návrhu vyplývá, že nová právní úprava, umožňující zejména poučení o dopadech rodičovského konfliktu na vývoj dítěte, by měla mít hlavně edukační a informativní charakter pro rodiče. Cílem je především včasné poučení rodičů o možnostech smírného řešení. Rodiče by také byli poučeni o faktické povaze řízení, ve kterém budou řešeny poměry dítěte.⁸⁷ Věděli by, co všechno dané řízení obnáší, a hlavně, jaké dopady může mít spor mezi rodiči na budoucí život nezletilého.

Nová právní úprava by také zakládala právní podklad pro sepsání tzv. rodičovského plánu. Jedná se o dokument, který zpracovávají rodiče nezletilého. Obsahuje řadu otázek, které se týkají péče a styku s nezletilým, zajištění jeho výchovy, vzdělání, ale i konkrétnějších záležitostí, jako je otázka mimoškolních aktivit, prázdnin, svátků, financí apod.⁸⁸ Rodičovský plán směřuje hlavně do budoucna. Rodiče mnohdy netuší, jaké všechny záležitosti je potřebné aktuálně vyřešit. Tím spíš už nevědí, jaké záležitosti mohou přicházet v úvahu pro řešení teprve v budoucnu. Tedy, i když v počáteční chvíli některé záležitosti nejsou na pořadu dne, je dobré s nimi počítat a brát je v potaz. Právě k tomu slouží rodičovský plán, jehož sepsáním mohou rodiče předejít potencionálním konfliktům. Pokud by byl preventivně plán sepsán, je větší pravděpodobnost, že buď by nemuselo v budoucnu ke sporům vůbec docházet, nebo pokud ano, bylo by možné je řešit mimosoudní, méně konfliktní cestou.⁸⁹

Podle důvodové zprávy by se nová opatření, která by umožňovala novelizované ustanovení § 474 zákona o zvláštních řízeních soudních, měla nařídít před prvním jednáním ve věci. Pokud by totiž bylo rodičům vše řádně a dostatečně vysvětleno, v tomto momentě by rodiče mohli včas zvážit svůj další postoj ve věci a případně svůj dosud negativní postoj změnit. V té lepší variantě (tj. představující využití tohoto postupu) se tedy přiklonit ke smírnému řešení situace. V tom, že navrhovaná právní úprava umožňuje nařízení odborného poradenství již před nařízením jednání, spatřuji velký přínos, neboť ještě by zde byl prostor pro to, aby účastníci mohli své vztahy urovnat co nejdříve a ovlivnit tím následující průběh řízení.

Osobně se tedy přikláním ke schválení navržené právní úpravy, neboť by došlo k vytvoření vhodných podmínek pro nalezení konsensuálního řešení.⁹⁰ Sice by od doby podání návrhu ve věci do nařízení jednání uběhla doba potřebná pro zajištění tohoto odborného poradenství a řízení se tím prodloužilo, ale pokud by díky tomu rodiče dospěli ke společnému

⁸⁶ Sněmovní tisk č. 899 [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 19. června 2020 [cit. 17. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=899&CT1=0>>.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

smírnému řešení, bylo by na místě prodloužení řízení upřednostnit. Navíc, jen za předpokladu, je-li to s ohledem na okolnosti případu nebo povahu věci vhodné a účelné, je na místě toto odborné poradenství využít. A právě toto uvážení je v rukou soudu a opatrovnického soudce, který by měl být natolik zkušený a empatický, že dokáže rozpoznat, kdy je využití této právní úpravy na místě.

Účastníkům řízení ve věcech péče soudu o nezletilé by mohla pomoci i Unie rodinných advokátů. Unie rodinných advokátů představuje spolek, který seskupuje advokáty zabývající se rodinným právem a specializující se na tuto oblast. Tento spolek se zaměřuje právě na mimosoudní řešení sporů a na vzdělávání nejenom odborné veřejnosti, ale i té laické. Na jejich webových stránkách⁹¹ je možné zjistit užitečné informace a také najít seznam advokátů, kteří jsou členy Unie. Tito zapsaní advokáti se snaží vyřešit konflikt neformálními nástroji a cestami, a to za společné a koordinované pomoci dalších odborníků. Také se snaží, především pro laickou veřejnost, vysvětlit nesprávný pohled na aplikaci práva.⁹² Tedy také vyvrátit mýty, které jsem zmiňovala v předchozí kapitole.

V každém případě, nejlepší variantu představuje případ, kdy se problém začne řešit již v jeho počátku. V opačném případě, kdy je konflikt již vyhrocený, může být vzájemný vztah rodičů natolik narušený, že řešení soudní cestou bude velmi zdouhavé a plné překážek⁹³, a ani pomáhající profese jim nebudou schopny pomoci. Rodičům pak zůstane prostor pro to, aby svůj vztah ještě více vyhrotili na takovou úroveň, že v řízení budou sledovat všechny možné zájmy, jen ne nejlepší zájem dítěte.⁹⁴

4.2. Změna bydliště dítěte

Samostatnou kapitolou zůstává odstěhování se s dítětem, a to tím způsobem, kdy rodič usiluje o přerušeni nebo co největší omezení kontaktu dítěte s druhým rodičem.⁹⁵ K odstěhování často dochází buď bez vědomí druhého rodiče, nebo i proti jeho vůli. Rozhodování o změně bydliště patří mezi významné záležitosti týkající se dítěte. O takovýchto záležitostech musí rozhodovat rodiče společně. V opačném případě, tedy v situaci, kdy se rodiče nedohodnou, by podle ustanovení § 877 občanského zákoníku měl rozhodnout soud. Nicméně v momentě, kdy ke změně bydliště již fakticky došlo, má druhý z rodičů spíše jen omezené možnosti, jak situaci řešit. Na rodinněprávním sympoziu pořádaném Justiční akademií v Kroměříži se odborníci shodli na tom, že pokud jeden z rodičů bez souhlasu druhého změnil bydliště nezletilého dítěte, může rodič, který se změnou nesouhlasí, podat návrh na nařízení předběžného opatření. Návrhem by

⁹¹ www.uracr.cz

⁹² Unie rodinných advokátů [online]. Uracr.cz, 17. ledna 2021 [cit. 17. ledna 2021]. <<http://www.uracr.cz/o-nas>>.

⁹³ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu..., s. 80.

⁹⁴ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 191.

⁹⁵ ROGALEWICZOVÁ: Dítě v rodičovském konfliktu..., s. 80.

se měl rodič domáhat toho, aby soud druhému rodiči uložil povinnost vrátit dítě do místa předchozího bydliště. K podání předběžného opatření by mělo dojít v přiměřené době po tom, co ke změně bydliště došlo.⁹⁶ S tímto názorem nelze nesouhlasit a jedná se o jediné možné řešení, které může zabránit tomu, aby tato neoprávněná změna bydliště nezletilého dítěte jedním z rodičů nebyla tolerována.

Navíc skutečnost, že jeden z rodičů bez souhlasu druhého změní bydliště jejich nezletilého dítěte, je potřeba zohlednit nejenom při rozhodování o péči o nezletilé dítě, ale také při rozhodování o podmínkách a rozsahu styku s nezletilým.⁹⁷ K tomu se vyjádřil Ústavní soud ČR ve svém rozhodnutí, sp. zn. I. ÚS 955/15 ze dne 14. března 2017. V posuzovaném případě se matka protiprávně odstěhovala s roční dcerou až o 200 km vzdálených od původního bydliště. Městský soud v Brně však následně svěřil nezletilou do péče matky mimo jiné s argumentem, že je nezletilá na matku fixovaná. Ústavní soud ČR ale uvedl, že: *„Matka dceru ve věku jednoho roku násilím vytrhla z jejího přirozeného prostředí. Péče o dceru byla tak otci od jejího jednoho roku znemožněna chováním matky a je tedy nepřijatelné, aby soudy založily své rozhodnutí o péči na tom, že o dítě nepřetržitě od narození pečuje matka. „Je tedy nespravedlivé, aby matka fakticky profitovala z toho, že dítě protiprávně odvezla do 200 km vzdáleného místa.“*

Od neoprávněné změny bydliště nezletilého jedním z rodičů je potřeba odlišovat situace, kdy ke změně bydliště jedním z rodičů dojde z ospravedlnitelných důvodů, zejména se bude jednat o případy domácího násilí. V přiměřené době je však potřeba i v tomto případě podat návrh, a sice na zahájení soudního řízení, aby soud posoudil, zda tato změna bydliště způsobená jedním z rodičů bez souhlasu toho druhého, byla uskutečněna z ospravedlnitelných důvodů. Pokud návrh na zahájení řízení podán nebude, může vzniknout pochybnost, zda se stejně jako v prvním případě, nejedná o protiprávní změnu bydliště. I zde je pak prostor pro obstrukční jednání rodičů, které způsobují průtahy v řízení. V praxi se pak změnu bydliště mohou rodiče pokoušet odůvodňovat smyšlenými nařčeními nejenom ohledně domácího násilí, ale i neschopností postarat se o nezletilého. Proto musí být po takto učiněném kroku ze strany jednoho rodiče podán návrh na zahájení řízení, v souvislosti s kterým soud rozhodne o tom, zda jsou uvedené důvody ospravedlnitelné či nikoli.⁹⁸

V souvislosti se změnou bydliště dítěte je také typická situace, kdy se jeden z rodičů s dítětem odstěhuje a podá návrh na zahájení řízení k soudu, který je místně příslušný podle tohoto nového bydliště. To samo o sobě není v rozporu s právní úpravou ustanovení § 467

⁹⁶ 1. rodinněprávní symposium Justiční akademie na téma Protiprávní změna bydliště nezletilého dítěte jedním z jeho rodičů. [online]. Justiční akademie, 31. ledna 2020 [cit. 31. ledna 2021]. Dostupné na <https://www.jacz.cz/images/rodinnepravni_symposium/1_%20symposium_Protipravni_zmena_bydliste_nezletil_eho.pdf>.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

zákona o zvláštních řízeních soudních (pokud jde o první návrh ve věci, jinak musí být nově příslušnost určena pomocí přenesení příslušnosti)⁹⁹, nicméně situace se mění ve chvíli, kdy ke změně bydliště došlo bez souhlasu druhého rodiče. Obstrukční jednání můžeme spatřovat v tom, že rodič, který se odstěhoval, se snaží protiprávně bydliště dítěte změnit. Pokud by totiž druhý rodič nenamítal nedostatek místní příslušnosti, bude rodič, který se odstěhoval, argumentovat tím, že se druhý rodič proti odstěhování nebránil a změnu bydliště tak přijal. Navíc může zdůvodňovat novou příslušnost soudu tím, že si dítě na režim jím nastoleným již zvykl.¹⁰⁰ Tento postup by však ze strany soudů neměl být akceptován, nicméně konečné slovo bude záležet na jednotlivých soudcích.

Odpověď na otázku, proč by rodič, který se změnou bydliště nesouhlasil, nechtěl podat námitku nedostatku místní nepřislušnosti, je prostá. Pokud by se k tomuto kroku rozhodl, musí počítat s tím, že řízení může být, v tom lepším případě, o několik týdnů prodlouženo. Pokud by se navíc rodič, který podal návrh na zahájení řízení, proti usnesení o vyslovení místní nepřislušnosti odvolal¹⁰¹, řízení bude prodlouženo zpravidla o několik měsíců. V dané chvíli tak rodič musí poměřovat, zda akceptuje nové bydliště dítěte s tím, že to pro něho může negativním způsobem ovlivnit výsledek řízení, nebo zda se přikloní k podání námítky a řízení tím prodlouží.¹⁰²

4.3. Dokazování

Další obstrukční jednání účastníků může souviset s problematikou dokazování. Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé řadíme mezi nesporná řízení. Ta jsou ovládána svými specifickými zásadami. V rámci dokazování se v nesporných řízeních uplatňuje zásada vyšetřovací, jejíž podstata tkví v tom, že účastníci těchto řízení sice mají povinnost tvrdit a prokazovat rozhodující skutečnosti, nicméně nenesou subjektivní břemeno tvrzení ani břemeno důkazní, jako tomu je v řízeních sporných. Pokud ve sporném řízení účastník, kterého jedno ze zmíněných břemen tíží, břemeno neunese, bude to pro něho v konečném důsledku znamenat rozhodnutí v jeho neprospěch.¹⁰³ Pro nesporná řízení, tedy i pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, toto ale neplatí. Je to právě soud, kdo nese procesní odpovědnost za zjištění skutkového stavu. Soud má nejen právo, ale i povinnost zjišťovat všechny rozhodné skutečnosti, které jsou potřebné pro vydání meritorního rozhodnutí.¹⁰⁴ Soud musí jednat aktivně a iniciovat nejenom zjištění všech skutečností důležitých pro rozhodnutí, ale i zajištění takových důkazů. Přitom není omezen na

⁹⁹ Tedy, že je pro řízení příslušný obecný soud nezletilého dítěte.

¹⁰⁰ ŠÍNOVÁ: K otázce místní příslušnosti v řízení..., zdroj noveaspi.cz.

¹⁰¹ § 105 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰² ŠÍNOVÁ: K otázce místní příslušnosti v řízení..., zdroj noveaspi.cz.

¹⁰³ KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In SVOBODA: Civilní proces. Obecná část a..., s. 31.

¹⁰⁴ SVOBODA, Karel. Dokazování. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009, s. 92..

skutečnosti, které uvádějí účastníci.¹⁰⁵ Na druhou stranu je potřeba dodat, že nejde o povinnost soudu po důkazech pátrat, jak k tomuto zdůrazňuje Ústavní soud ČR¹⁰⁶, ani donekonečna hledat všechny možné důkazy, které by mohly přicházet v úvahu.¹⁰⁷

Z výše uvedeného vyplývá, že už jen sama tato skutečnost, tedy že soud je odpovědný za zjištění skutkového stavu, může mít vliv na délku řízení. Zejména pokud účastníci zůstanou nečinní, ať už úmyslně, aby druhému z účastníků zkomplikovali situaci, nebo naopak spoléhají na to, že za ně bude aktivní soud, protože to je jeho práce. Účastníci také mohou uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání nebo vyhlášení rozhodnutí.¹⁰⁸ Neuplatní se zde koncentrace řízení a tím, že účastník může označit konkrétní důkaz těsně před vyhlášením rozhodnutí, může konečný výsledek, ale i průběh řízení značně ovlivnit. Zároveň v nesporných řízeních nelze využít urychlující instituty, jako je vydání kvalifikované výzvy nebo rozsudku pro zmeškání nebo uznání, které by mohly být použity právě na úkor dokazování.¹⁰⁹ K tomu, aby řízení probíhalo bez zbytečných průtahů, lze proto shrnout, že je více než vhodné, aby účastníci nejenom tvrdili, ale i aktivně dokazovali skutečnosti důležité pro rozhodnutí. Tedy aby nenechali veškerou aktivitu v rukách soudu a poskytovali mu potřebnou součinnost.

Občanský soudní řád v demonstrativním výčtu stanovuje, že za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci.¹¹⁰ Jedná se zejména o výslech svědků, znalecký posudek nebo třeba výslech účastníků. Co se týká výslehu účastníků, v nesporných řízeních je možné ho zpravidla nařídit vždy, je-li ho ke zjištění skutkového stavu třeba.¹¹¹ Nejedná se tedy o subsidiární důkazní prostředek, jako tomu je v řízeních sporných.¹¹² K výslehu účastníka je třeba dodat, že je nutné ho důkladně odlišovat od tvrzení účastníka, tedy od povinnosti tvrdit rozhodné skutečnosti, která byla zmíněna výše. Účastníci mají právo vyjádřit se k návrhům na důkazy i ke všem důkazům, které byly již provedeny¹¹³, přičemž k tomu nemá docházet v rámci výslehu účastníka. Podle rozhodnutí Vrchního soudu v Praze: „*Důkaz účastnickým výslechem nemůže suplovat povinnost tvrzení účastníka. Tvrzení nelze zjišťovat až z provedeného důkazu, jenž může sloužit výhradně k prokázání všech jednoznačně, úplně a konkrétně tvrzených skutečností.*“¹¹⁴ Dále k tomuto Nejvyšší soud ČR dodává, že: „*Odpovědi účastníka na dotazy soudu při jednání, jestliže nejsou kladeny v rámci výslehu účastníka, rovněž mají jen charakter tvrzení účastníka. Účelem těchto dotazů, resp. přednesů účastníka, je*

¹⁰⁵ § 20 zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. prosince 2005 sp. zn. I. ÚS 593/04

¹⁰⁷ SVOBODA, Karel. In SVOBODA: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. ..., s. 44.

¹⁰⁸ § 20 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁹ SVOBODA: Dokazování..., s. 93.

¹¹⁰ § 125 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹¹¹ § 22 zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

¹¹² Podle § 131 občanského soudního řádu lze totiž důkaz výslechem účastníků nařídit, jestliže dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak.

¹¹³ § 123 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. února 2012, sp. zn. 12 Cmo 407/2011

*vysvětlit soudu skutkový děj, nikoliv přesvědčit soud o pravdivosti skutkového tvrzení. Naproti tomu důkaz výpovědi účastníka je prostředkem, jak soud přesvědčit o pravdivosti skutkových tvrzení.*¹¹⁵

Nejenom pro účely řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je důležité tyto dvě odlišné věci rozlišovat. Z praktického hlediska i toto může mít vliv na délku řízení, což uvedu v následujícím příkladu. V řízení jeden z účastníků (například matka) ve svém návrhu tvrdí, že druhý účastník (otec) není schopen postarat se o dítě. V prvním, zbytečně prodlužujícím příkladu, soud nařídí jednání ve věci a vyslechnu matku, která jen rozšíří to, co již uvedla v návrhu. Po tomto výslechu soud další jednání odročí. Pro otce tak nebude problém, aby se na reakci matky dostatečně připravil a připravil na ni zároveň i další svědky, které k tomuto účelu navrhne. Při následujícím jednání při výslechu otce otec uvede, jak starostlivě o dítě pečuje a dovede si se vším poradit. Jednání je opět odročeno a při dalším jednání jsou vyslechnuti svědci, které navrhl otec a kteří shodně potvrdí tvrzení otce.¹¹⁶ Nejenom že je řízení bezvýznamně protahováno, ale věrohodnost těchto důkazů může být zpochybněna právě dostatečnou přípravou na jejich provedení a vzájemným ovlivněním.

Naopak, pokud by se nejdříve uskutečnil jiný soudní rok, kde se s rodiči proberou sporná a nesporná tvrzení, přestože se nedohodnou, mohli by již při tomto úkonu navrhnout vyslechnout sami sebe a další osoby. Poté soudce nařídí jednání, na které předvolá nejenom rodiče, ale i všechny navržené svědky. Může tak dojít k výslechu při jediném jednání, tím je ušetřen čas všech zúčastněných a soudce zároveň může jednotlivé výpovědi porovnat a vytvořit si jasnou představu o daném případě.¹¹⁷

Z výše zmíněných důkazních prostředků bych se dále chtěla věnovat především znaleckým posudkům. Ty si soud vyžádá v případě, kdy rozhodnutí závisí na posouzení skutečností, ke kterým je potřeba odborných znalostí a pokud pro složitost dané posuzované otázky nepostačí odborné vyjádření.¹¹⁸ Právě v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé využití znaleckých posudků není výjimkou, dokonce se bez nich v určitých situacích neobejdeme. Zpravidla jsou žádány znalecké posudky týkající se výchovných předpokladů rodičů dítěte nebo zhodnocení kvality vztahu mezi jedním z rodičů a dítětem. V současné době se ale bohužel stává, že znalecké posudky bývají ze strany účastníků zbytečně nadužívány, ne-li až zneužívány. Každé vyžádání znaleckého posudku by mělo být promyšleným krokem, neboť se jedná o důkazní prostředek, který je zejména časově náročný, co do jeho provedení. Rozhodně by neměl být využitý za každou cenu, ke zpracování odpovědí na triviální otázky, a už vůbec ne v situaci, kdy účastník neví, jak dále v případě postupovat pro dosažení svého cíle. Vypracování znaleckého

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. prosince 2000, sp. zn. 21 Cdo 1705/99

¹¹⁶ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II..., § 127.

¹¹⁷ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Zákon o zvláštních řízeních soudních..., § 22.

¹¹⁸ § 127 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

posudku může být vyžádáno ze strany soudu, ustanovení § 127a občanského soudního řádu však umožňuje předložení i tzv. soukromého znaleckého posudku. V první variantě soud ustanoví znalce usnesením. V usnesení o ustanovení znalce se zároveň stanoví lhůta, kterou má znalec na vypracování posudku. Zpravidla se jedná o lhůtu dvouměsíční, přičemž lhůta počíná běžet až od chvíle doručení spisu znalci.¹¹⁹ Je tedy třeba počítat s další časovou prodlevou, která proběhne od vydání usnesení k faktickému doručení spisu. Celý proces je však možné urychlit tím, že bude znalci spis připraven s veškerými podklady, které k vypracování posudku potřebuje. Navíc je vhodné, aby znalec předem nahlédl do spisu a sám posoudil, jaké podklady ze spisu využije. Pokud část spisu nebude potřebovat, může současně soud konat další úkony ve věci, jako například jednat s třetími osobami, a opět tím ušetřit čas.¹²⁰

Pokud je to k podání znaleckého posudku třeba, může předseda senátu účastníkům uložit, aby se ke znalci dostavili a předložili mu potřebné předměty, podali mu vysvětlení nebo například něco vykonali nebo naopak snášeli.¹²¹ Tuto povinnost je vhodné stanovit již v usnesení o ustanovení znalce. Opět se tím může ušetřit čas v případě, kdy účastník, zejména ten, který nemá zájem na vypracování posudku, nespolupracuje a opakovaně se na domluvenou schůzku se znalcem nedostaví. Takováto neochota účastníků může řízení prodloužit o několik týdnů.¹²² Může se tím však předejít způsobem, který jsem zmínila výše. Pokud účastníci nesplní stanovenou povinnost dostavit se ke znalci, je možné jim uložit pořádkovou pokutu, vhodnější a účinnější je však využití institutu předvedení, a to i za cenu toho, že je tato varianta složitější a nákladnější.¹²³ Ve chvíli, kdy je posudek zpracován, je vhodné, aby ještě před jednáním byl doručen i účastníkům, aby se k němu mohli následně vyjádřit a nenařizovat jednání jen za účelem seznámení se s posudkem. Účastníci by se tak s posudkem měli dobře seznámit.¹²⁴

Znalecký posudek však může být předložen i ze strany účastníků řízení. Pokud má takovýto posudek všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, má stejnou váhu jako znalecký posudek vyžádaný soudem.¹²⁵ Tato právní úprava může být pro řadu účastníků ekonomicky příznivější zejména ve vztahu k posudkům, které si sami nechali vypracovat před zahájením

¹¹⁹ NOVÁK, Tomáš. Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 24.

¹²⁰ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II..., § 127.

¹²¹ § 127 odst. 4 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹²² JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II..., § 127.

¹²³ ŠIMKOVÁ, Halina. ŠÍNOVÁ, Renáta. Zjištění rozhodných skutečností v řízeních o určení a popření mateřství. Právní rozhledy, 2019. č. 21. s. 741.

¹²⁴ NOVÁK: Znalecké posudky o dětech..., s. 29.

¹²⁵ § 127a zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

řízení.¹²⁶ Na druhou stranu, umožnění těchto tzv. soukromých posudků naráží hned na několik problémů, které mohou podstatným způsobem řízení prodloužit.

Velmi často se totiž stává, že této možnosti využijí oba účastníci řízení a soudu je tak předloženo více znaleckých posudků. Problém ale nastává v tom, že tyto posudky zpravidla nemají shodný závěr. Pokud si někdo nechá vypracovat znalecký posudek, a následně ho soudu také předloží, je jasné, že posudek bude hrát v účastníkův prospěch. Takový posudek totiž bývá zaměřen zpravidla jen na vztah dítěte s jedním z rodičů, nikoli obou. Novák k tomu uvádí, že: „*Míra objektivity těchto textů bývá sporná.*“¹²⁷ Odborné otázky, na které má znalec odpovědět, se nemusí ztotožňovat s představou soudu o tom, co by znaleckým dokazováním mělo být zjištěno.¹²⁸ O dva vzájemně si odporující znalecké posudky se bude jednat zejména v případě, kdy je vypracován nejdříve jeden posudek, a účastník, který s jeho závěrem nesouhlasí, si nechá vypracovat naopak posudek svůj. Následnou úlohou soudu pak bude vybrat si, který posudek je věrohodnější a ke kterému se přikloní. Zde je však na místě připomenout zásadu volného hodnocení důkazů, tedy že soud důkazy hodnotí podle své úvahy, žádný z důkazů nemá vyšší váhu než ostatní z nich a je třeba každý důkaz hodnotit jednotlivě, ale i v jejich vzájemné souvislosti.¹²⁹ Pokud má však soud pochybnost o správnosti posudku, nebo pokud je posudek nejasný nebo neúplný, je nutné nejprve požádat znalce o vysvětlení. Až ve chvíli, kdy by toto vysvětlení nebylo dostatečné, je možné nechat daný znalecký posudek přezkoumat jiným znalcem.¹³⁰

Obdobný postup je nutný také v případě, kdy je znalecký posudek vyžádán soudem podle ustanovení § 127 občanského soudního řádu, tento znalecký posudek je příznivější pro jednoho z účastníků, a druhý účastník s takovýmto výsledkem nesouhlasí. Brojí proti němu a tvrdí, že posudek není pravdivý. V tu chvíli má zájem na vypracování nového znaleckého posudku. Automatické zadání dalšího posudku by se ale nemělo stávat samozřejmostí a rozhodně by tomuto účastníkovi nemělo být mechanicky vyhověno. Nespokojenému účastníkovi nestačí jen argument, že s posudkem nesouhlasí a není s výsledkem spokojen.¹³¹ K objasnění posudku tak slouží právě vysvětlení znalce, který musí být schopen si své závěry obhájit a důkladně vysvětlit, jaké metody v daném případě použil a z jakého důvodu vybral zrovna tyto. Zkušený znalec si tak za svými výsledky stojí i po provedeném vysvětlení a zvládne čelit mnohdy i nepříjemným dotazům ze strany účastníků. Nemá-li soud pochybnosti o skutkovém stavu zjištěném na základě

¹²⁶ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 550.

¹²⁷ NOVÁK: Znalecké posudky o dětech..., s. 69.

¹²⁸ ZIMA, Petr. Limity použití § 127a OSŘ. Právní rozhledy, 2015, č. 10, s. 373.

¹²⁹ § 132 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁰ § 127 odst. 2 zákona č. 99/196 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹³¹ SVOBODA: Dokazování..., s. 39.

znaleckého posudku, není povinen provést důkaz dalším znaleckým posudkem.¹³² Zde je často prostor pro jedno z obstrukčních jednání účastníků, a sice nesmyslné vyžádání znaleckého posudku jen za účelem, že tento nově vypracovaný posudek bude pro něho nyní příznivější. Jak ale bylo vysvětleno výše, pokud není posudek zjevně vadný, není povinností soudu vyžádat si vypracování nového posudku.¹³³

Avšak pokud se tak skutečně stane, bude naplněn důvod pro ustanovení nového znalce, a tedy k vypracování nového znaleckého posudku, tzv. revizního. To je možné v případech evidentního pochybení znalce, kdy znalec nerespektoval zadání posudku nebo když bude účastníkem zpochybněna vybraná metoda.¹³⁴ Je ale nutné dodat, že není povinností soudu vyžádat si vypracování revizního znaleckého posudku v případě, kdy má jít o přezkoumání dvou posudků, jejichž závěry si vzájemně odporují. I nadále platí, že nejprve je potřeba pokusit se o odstranění nejasností, čehož by se mohlo dosáhnout již zmiňovaným vysvětlením znalců.¹³⁵

Určitý vliv na závěry znaleckého posudku může mít dokonce i to, kdo z rodičů dítě ke znalci přivedl. Pokud je dítě závislejší na jednom z rodičů, například je zvyklé být hlavně s matkou, „*může tato závislost zvyšovat míru kladného hodnocení osoby, k níž je aktuálně směřována*“.¹³⁶ Právě kvůli tomu je vhodné dítě vyšetřit nejméně dvakrát, a to za předpokladu, že pokaždé bude dítě přivedeno jiným z rodičů.¹³⁷ I proto by si rodiče měli předem rozmyslet, zda se tomuto zdlouhavému procesu uchýlí.

Nejenom samotné zpracování znaleckého posudku je složité, ale i celý proces okolo něj. Jedná se nikoli jen o časovou zátěž, ale i o zátěž finanční či psychickou. Často se stává, že rodiče chtějí vypracovat znalecký posudek, jen aby druhého z rodičů poškodili a například ukázali, jak je druhý z nich neschopný postarat se o jejich společné dítě. Neuvědomí si však, kolik času je k tomu zapotřebí. Následně si nechá vypracovat znalecký posudek i druhý z rodičů, protože samozřejmě s výsledkem prvního posudku nesouhlasí. V současné době tak bývá nařízení posudků spíše zneužívané a rodiči nedomyšlené. Na druhou stranu nezastávám názor, že veškeré posudky jsou nepotřebné nebo nadbytečné. V některých případech jsou přímo nutné a nelze bez nich v soudním řízení pokračovat. Tak tomu může být například u posouzení, jaké jsou osobnostní a povahové rysy rodičů a jak se projevují ve vztahu k výchovným předpokladům. Ovšem za předpokladu, že o výchovných schopnostech či osobnostních prvcích jednoho či obou rodičů existují důvodné pochybnosti, respektive pokud závažnost těchto pochybností dosahuje

¹³² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. února 2019, sp. zn. 22 Cdo 4445/2018

¹³³ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II..., § 127.

¹³⁴ JIRSA, Jaromír. In JIRSA: Klíč k soudní síni..., s. 328.

¹³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. března 2016, sp. zn. 29 Cdo 4153/2015

¹³⁶ NOVÁK, Tomáš. Proč není jedno, zda ve sporu přivede ke znalci dítě otec, nebo matka? Právo a rodina, 2016, roč. 18, č. 1, s. 23.

¹³⁷ Tamtéž.

takové intenzity, že vyžadují zhodnocení znaleckým posudkem. Nikoli za situace, že se rodiče na určitém problému neshodnou a jako nejlepší způsob řešení se jim jeví povolat soudního znalce. V těchto případech by však podle mého názoru znalecké posudky neměly být využívány.

5. Závěr

Cíl mé diplomové práce představovala analýza důsledků rychlého rozhodnutí nepodloženého řádným zjištěním skutkového stavu v této věci versus zhodnocení důsledků rozhodnutí podloženého řádným skutkovým zjištěním vydaného v době, kdy se však již stav dítěte stabilizoval natolik, že rozhodnutí, byť odpovídající poměrům dítěte, pro něj nyní bude představovat významnou změnu. V této souvislosti jsem se ve své práci zabývala odpověďmi na mé výzkumné otázky, tedy: „Jaký má význam dodržení zásady rychlosti v řízení? Jaké mohou být důsledky průtahů řízení? Platí, že je lepší rychlejší, ale horší rozhodnutí, nebo je pro úpravu poměrů dítěte vhodnější vyčkat správného rozhodnutí, byť to bude trvat delší dobu a dítě tak bude v nejistotě?“

Významem dodržení zásady rychlosti řízení jsem se zabývala především v první kapitole, ale i provázaně v celé práci. Dodržení této zásady může mít výrazný vliv na právní jistotu osob. Právní jistota je pak nedílně spojena s délkou soudního řízení, neboť čím delší dobu řízení bude trvat, tím více budeme žít v nejistotě, což nejenom pro nás dospělé, ale hlavně pro nezletilé může být velmi frustrující. Každý z nás má ústavním pořádkem zaručené právo na spravedlivý proces, které zahrnuje i zásadu rychlosti a hospodárnosti řízení, tedy aby řízení probíhalo tak, aby soudní ochrana byla poskytnuta nejenom rychle, ale i účinně. Z hlediska právní úpravy rodinného práva nezletilé považujeme za slabší stranu a podle toho je nutné k nim tak přistupovat. Tedy i průběh soudního řízení by k nim měl být co nepřijatelnější a měl by probíhat bez zbytečných průtahů.

Pokud v řízení dojde k nepřiměřeným průtahům a soud vydá své rozhodnutí opožděně, může následně fakticky postrádat smysl. Případně může dojít k tomu, že už nebude nutné vydat meritorní rozhodnutí a to nikoli z důvodu smírného řešení sporu. To mimo jiné zdůrazňuji hned na začátku své práce, kde uvedený příklad reflektuje potřebu rozhodnout v přiměřeně rychlé době, neboť v opačném případě bude řízení již bezpředmětné a účastníkovi nezbude nic jiného, než svůj návrh na zahájení řízení vzít zpět. Opožděně vydané rozhodnutí může mít také nevratné následky nejenom pro nezletilého, o kterého jde v především, ale i pro celou jeho rodinu a příbuzné. Pokud vzájemné poměry nebudou upraveny včas, může v mezidobí dojít k závažnému odcizení dítěte s jedním z rodičů nebo mohou být narušeny vzájemné vztahy v rodině. V úvahu také přichází způsobení syndromu zavrženého rodiče, jehož důsledky budou jen těžko napravitelné, a pokud vůbec budou, bude se jednat o časově velmi náročný proces. Dalším důsledkem průtahů řízení může být mimo jiné to, že původní problém už je v důsledku plynutí času potřeba vyřešit jiným způsobem, než který prvotně přicházel v úvahu. Přičemž se nemusí jednat o příznivější způsob řešení. Mezi sekundární projevy porušení zásady rychlosti můžeme

zařadit i dlouhodobý stres, nervozitu, pro nezletilé typickou snahu na sebe upozornit nebo naopak zamlklost či zhoršený prospěch ve škole.

Co se týká toho, jestli je pro nezletilé vhodnější rychlejší, ale zato horší rozhodnutí, nebo je pro úpravu poměrů dítěte vhodnější vyčkat správného rozhodnutí, byť to bude trvat delší dobu a dítě tak bude v nejistotě, neexistuje jednoznačná odpověď. Nejideálnějším řešením zůstává kombinace řádného zjištění skutkového stavu v co nejrychleji možné době. Nemůžeme bez dalšího tvrdit nebo zhodnotit, co je obecně dobře a co je špatně. Každý případ vyžaduje svůj individuální přístup a nebylo by správné automaticky aplikovat univerzální řešení. To, co by se v nějakém případě považovalo za správné, může v odlišném případě účastníkům uškodit. Důkazem toho mohou být opět příklady, které ve své práci uvádím, tedy kdy je vhodné rozhodnout rychle a kdy je naopak žádoucí s vydáním rozhodnutí vyčkat. Ovšem stále v přiměřeném časovém horizontu. Může se tak stát v případech, kdy je vhodné dočasnou nejistotu účastníků na určitou dobu upřednostnit nad vydáním nepromyšleného rozhodnutím. Zejména v situacích, kdy mezi rodiči existuje celý komplex problémů, který se ale musí vyřešit jako celek. Tím, že bude rozhodnuto rychle a jen o nejakutnějším problému mezi nimi, se celý problém nevyřeší. Sice bude vyřešena ta nejzásadnější otázka, ale konflikt bude přetrvávat dál a vydané rozhodnutí pak bude postupně vytrácet smysl, protože nastanou další konflikty nebo spíše neotevřené konflikty mezi nimi vyplavou na povrch. Řízení by mělo být vedeno tak, aby záležitosti v rodině byly vyřešeny jednou pro vždy, tedy ne jen pro tento moment, ale ideálně tak, aby se už nikdy nemuseli rodiče se svými konflikty obracet na soud. Nejprve je tedy nutné zjistit relevantní informace o daném případě a seznámit se s poměry v rodině, a tomu přizpůsobit řešení situace.

Ovlivnit délku soudního řízení může celá řada faktorů. Jedná se o soubor několika dílčích aspektů, které svým způsobem, některé více či méně, mohou mít přičinění na délce řízení. Pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je typické, že problém zpravidla rodičů, neřeší jen jedna osoba, ale osob hned několik. Do problému účastníků není zainteresován jen soud, ale i další instituce jako je orgán sociálně-právní ochrany dětí, mediátoři nebo soudní znalci. Každá jednotlivá osoba nese svůj podíl na rychlém průběhu ve věci. Do kontaktu s účastníky se může dostat i například vyšší soudní úředník či asistent soudce při jiném soudním roku, tedy i tito zaměstnanci s účastníky mohou komunikovat a tím na ně působit, a tak i ovlivnit průběh řízení. Velkou roli zde hrají také advokáti účastníků. Jejich úkolem je pracovat v zájmu svého klienta, ovšem v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé by měl být z jejich strany zvolen specifitější přístup. Jak bylo několikrát zmiňováno, u řízení týkajících se nezletilých jde v první řadě o nejlepší zájem dítěte. To by měl každý advokát svým klientům náležitě vysvětlit a jít klientům

příkladem. I když se ze začátku nemusí na první pohled zdát, že to, co je v nejlepším zájmu dítěte, je i v nejlepším zájmu rodiče, v konečném důsledku tomu tak zpravidla bude. Pokud totiž bude spokojené dítě, měli by být spokojeni i rodiče, i když se tak může stát až s odstupem času. Tím pádem by nedocházelo k rozdmýchávání sporů mezi nimi. Pokud se rodiče budou zaměřovat jen na nejlepší zájem jich samotných, mělo by jim být vysvětleno, aby se danou situaci podívali očima svého dítěte. Je na místě upozadit svůj partnerský vztah a naopak dostat do popředí vztah rodičovský. Pokud by se k řízení přistupovalo tím stylem, aby jeden z rodičů případ vyhrál, může v dané situaci daným rozhodnutím sice pocítit jisté zadostiučinění, ale následně po uplynutí i třeba pár týdnů nebo měsíců může zjistit, že daný stav dítěti nevyhovuje nebo druhý z rodičů stav podložený rozhodnutím soudu nerespektuje. V budoucnu se tedy může objevit další problém, vyvolaný především tím, že daná situace není pro dítě uspokojivá, a v důsledku toho může dojít i k zahájení dalšího soudního řízení. Advokáti účastníků by tedy zde měli ke svým klientům přistupovat jinak, než například ve sporech mezi obchodními korporacemi či ve sporech z obchodů na komunitní burze. Nechci tím ale říct, že by rodiče nenesli svou odpovědnost za průběh řízení. Hlavní úkol stojí na nich a jsou to právě rodiče, kteří musí odvést tu největší práci. Ostatní osoby a odborníci jim k tomu ale mohou nabídnout pomocnou ruku. Bez patřičného úsilí samotných rodičů to nicméně nepůjde.

Aby do sebe všechno zapadalo a řízení mělo plynulý a hladký průběh, je nutné, aby každý článek fungující v daném řízení svou úlohu plnil na 100 %. I když se jednotlivě může jednat o maličkosti a někdy o banální záležitosti, v konečném důsledku může i tato maličkost výrazně ovlivnit nejenom průběh řízení, ale tím i jeho výsledek. Všechny působící články by měly nejenom zastávat stejné postupy, ale také spolu aktivně spolupracovat. Osobně se přikláním k aplikaci modelu tzv. Cochemské praxe. Zjednodušeně řešeno tedy k výše popsanému postupu. Tam, kde to je alespoň trochu možné a kde existuje určitá šance, by se všechny osoby zapojené do daného problému měly snažit podpořit rodiče ve smírném řešení sporu. Vždy by se měly důkladně seznámit s poměry v rodině a přijít na jádro problému, tedy proč a z jakého důvodu rodiče nejsou schopni se domluvit a vyjít si vstříc, a podle toho zvolit způsob komunikace s nimi a další postup ve věci. Ve chvíli, kdy tento postup bude bezvýsledný, nebo ve chvíli, kdy tento postup ani nebude možné využít, například z důvodu domácího násilí nebo jakékoli formy závislosti na partnerovi, bude nutné přistoupit k jinému řešení, než je schválení dohody mezi rodiči.

Případy týkajících se nezletilých jsou velmi citlivé a vyplatí se k nim také tak přistupovat. Je třeba důkladně zvážit každý krok a postupovat rozvážně. Z tohoto důvodu je potřebné, aby na místa opatrovnických soudců byly obsazovány opravdu takové osoby s právnickým vzděláním,

které se na tuto pozici hodí. Zastávám názor, že tuto práci nemůže dělat každý kvalifikovaný soudce a soudci by na toto místo neměli být přidělovány náhodně. Jedná se o specifickou oblast, která se nedá srovnávat s jinými právními odvětvími.

Do budoucna bych se také zaměřila na zlepšení právního povědomí osob, zejména rodičů s dětmi. Myslím si, že rodiče ani mnohdy netuší, že jednají protiprávně, například co se týká jednostranné změny bydliště nezletilého dítěte. Rezidentní rodič má často za to, že může měnit bydliště dítěte, jak se mu zachce, přičemž už netuší, že se jedná o významnou záležitost dítěte, se kterou musí souhlasit oba rodiče. V opačném případě o této záležitosti musí rozhodnout soud. Je proto na místě zlepšit právní povědomí osob a to nejenom až v průběhu řízení, tedy mnohdy za situace, kdy je pozdě, ale i preventivně. Pokud by rodiče byli předem, ještě před zahájením řízení anebo bezprostředně po podání návrhu, informovaní a edukovaní o průběhu řízení, zvyšuje se šance na schválení dohody rodičů, která bude odrážet nejlepší zájem dítěte.

6. Seznam použitých zdrojů

6.1. Komentářová literatura

- JIRSA, Jaromír a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I (§ 1 až 78g o. s. ř.). 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 536 s.
- JIRSA, Jaromír a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II (§ 79 až 180 o. s. ř.). 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 648 s.
- JIRSA, Jaromír a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. 3. vydání. Praha - Wolters Kluwer, 2019, 1136 s.
- SVOBODA, Karel a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s.
- SVOBODA, Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1627 s.
- SVOBODA, Karel a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1156 s.

6.2. Monografie

- JIRSA, Jaromír a kol. Klíč k soudní síni. 2. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 608 s.
- NOVÁK, Tomáš. Znalecké posudky dětí pod drobnohledem. Praha: Linde Praha, 2013. 111 s.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu. Praha: Leges, 2019. 288 s.
- SVOBODA, Karel a kol. Civilní proces. Obecná část a sporné řízení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 432 s.
- SVOBODA, Karel. Dokazování. Praha: ASPI Wolters Kluwer, 2009, 391 s.

6.3. Odborné články

- HÁJKOVÁ, Šárka. POTOČKOVÁ, Dana. Institut prvního setkání se zapsaným mediátorem - pomoc nebo problém? Sdc. - Soudce (Wolters Kluwer), 2018, č. 5, s. 13.
- JANÁČKOVÁ, Laura a kol. K některým problémům rodinných vztahů. Kritické zhodnocení syndromu odcizeného rodiče. Soudce (Wolters Kluwer), 2006, č. 7-8, s. 70.
- NOVÁK, Tomáš. Proč není jedno, zda ve sporu přivede ke znalci dítě otec, nebo matka? Právo a rodina, 2016, roč. 18, č. 1, s. 22-23.
- ŠÍNOVÁ, Renáta. K otázce místní příslušnost v řízení ve věcech péče o nezletilé. Rodinné listy, 2020, č. 6, zdroj noveaspi.cz

- ŠÍNOVÁ, Renáta. WESTPHALOVÁ, Lenka. K možnosti nařídít účast na mimosoudních postupech podle § 474 ZŘS, a to i v kontextu rozhodnutí KS v Hradci Králové. Právní rozhledy, 2020, č. 23-24, s. 835.
- ŠIMKOVÁ, Halina. ŠÍNOVÁ, Renáta. Zjištění rozhodných skutečností v řízeních o určení a popření mateřství. Právní rozhledy, 2019. č. 21. s. 741.
- ŠŤASTNÝ, Petr. KOTRADY, Pavel. Praktické otázky místní příslušnosti soudu a jejího přenášení v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. BA. - Bulletin advokacie, 2019, č. 10, s. 32.

6.4. Právní předpisy

- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění oprav sdělením č. 41/2000 Sb. m. s.
- sdělení č. 54/2001 Sb., ministerstva spravedlnosti o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí

6.5. Judikatura

- rozhodnutí Ústavního soudu ČR ze dne 10. července 1997 sp. zn. III. ÚS 70/1997
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. prosince 2000, sp. zn. 21 Cdo 1705/99
- nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. října 2005, sp. zn. III. ÚS 298/05
- nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. prosince 2005, sp. zn. I. ÚS 593/04
- nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. listopadu 2006, sp. zn. I. ÚS 618/05
- usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 13. prosince 2006, sp. zn. III. ÚS 438/05
- rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. února 2012, sp. zn. 12 Cmo 407/2011
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. března 2016, sp. zn. 29 Cdo 4153/2015
- usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 3301/16
- usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. února 2016, sp. zn. 21 Co 62/2016
- usnesení Nejvyššího soud ČR ze dne 2. března 2017, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016
- usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 14. března 2017, sp. zn. I. ÚS 955/15
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. února 2019, sp. zn. 22 Cdo 4445/2018

6.6. Legislativní dokumenty

- Sněmovní tisk č. 899 [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 19. června 2020 [cit. 17. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=899&CT1=0>>.
- Důvodová zpráva k navrhované změně. [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 19. června 2020 [cit. 17. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=899&CT1=0>>.

6.7. Internetové zdroje

- KOZELKA, Petr. Než soud rozhodl o školce, vyrazila dvojčata do školy [online]. Novinky.cz, 29. prosince 2020 [cit. 17. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/nez-soud-rozhodl-o-skolce-vyrazila-dvojcata-do-skoly-40346357>>.
- Unie rodinných advokátů. 29. prosince 2020 [cit. 17. ledna 2021]. Dostupné na <<http://www.uracr.cz/>>.
- 1. rodinněprávní symposium Justiční akademie na téma Protiprávní změna bydliště nezletilého dítěte jedním z jeho rodičů. [online]. Justiční akademie, 31. ledna 2020 [cit. 31. ledna 2021]. Dostupné na <https://www.jacz.cz/images/rodinnepravni_symposium/1_%20symposium_Protipravni_zmena_bydliste_nezletileho.pdf>.

6.8. Ostatní zdroje

- Výkladové stanovisko ministerstva spravedlnosti k ustanovení § 474 odst. 1 ZŘS ze dne 9. prosince 2019

7. Shrnutí (abstrakt) práce

Diplomová práce pojednává o významu času při rozhodování ve věcech péče soudu o nezletilé. Konkrétně se zabývá tím, jakou roli může mít délka trvání soudního rozhodnutí. Práce je rozdělena na tři hlavní kapitoly. První kapitola se zabývá významem dodržení zásady rychlosti řízení a tím, jaké důsledky může mít naopak porušení této zásady. Zbylé kapitoly obsahují shrnutí faktorů, které mohou délku řízení ovlivnit, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu. Jsou zde zahrnuty nejenom průtahy způsobené ze strany soudu, ale i průtahy způsobené účastníky řízení. Kromě výše uvedeného jsou zde i nastíněna specifika dokazování v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé.

This thesis focuses on the importance of time for decisions of courts within the judicial care for minors. Specifically, it deals with the effect of the length of the court proceedings. The thesis is divided into three main chapters. The first chapter addresses the importance of observing the principle of promptness and the consequences of its violation. The remaining chapters provide a summary of factors that influence the length of the proceedings, both positively and negatively. It involves not only the delays in proceedings caused by courts but also the delays caused by the parties to the proceedings. Furthermore, the thesis outlines the specifics of evidence within the judicial proceedings related to minors.

8. Seznam klíčových slov (Keywords)

Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé	<i>The judicial care for minors</i>
Průtahy řízení	<i>Delays in proceedings</i>
Dokazování	<i>Evidence</i>
Zásada rychlosti	<i>Principle of promptness</i>
Význam času	<i>The importance of time</i>
Nesporná řízení	<i>Non-contention proceedings</i>
Civilní proces	<i>Civil law</i>